

VEREENIGING

TER BEOEFENING VAN DE KRIIGSWETENSCHAP.

1866-1867.

Verslag der bijeenkomst van den 28sten December 1866.

De Voorzitter, de heer STORM VAN 'S GRAVESANDE, opent de Vergadering, en zegt dat, ingevolge hetgeen in de laatste bijeenkomst bepaald werd, aan de orde is, punt 2 van de voordragt van den heer STIELTJES (1), luidende:

„Die militie moet zijn *plaatselijk* en *zeer talrijk*. Zij verkrijgt voor een gedeelte kader uit het leger, voor een ander gedeelte kader uit de militie zelve. De tegenwoordige inrigting van het middelbaar onderwijs werkt die inrigting in de hand.”

Daar het evenwel bijna niet mogelijk is over de al of niet doelmatigheid van de voorgestelde militie te spreken, zonder daarbij het zeer gewigtige punt der oefening te behandelen, zal de Voorzitter ook punt 3 aan de orde stellen, hetwelk luidt:

„Door de *talrijkheid* van die militie en hare locale indeeling, worden de plaatselijke oefeningen minder bezwaarlijk, en de *herhaling* der oefeningen kan geschieden gelijktijdig met de oefeningen der Schutterij.”

Toen over punt 1 is gesproken, zegt de Voorzitter nog, werd eigenlijk alleen de grondwettige quaestie behandeld, maar niet zoozeer de vraag of het wel wenschelijk en mogelijk zou zijn, een werkelijk van de militie afgescheiden staand leger te hebben. Ook

(1) Zie: Verslag der bijeenkomst van 30 November 1866.
1866/67.

de gelegenheid om die vraag te bespreken, wenscht de Voorzitter thans te geven; hij meent, dat op deze wijze het onderwerp het best zal kunnen worden behandeld.

De Voorzitter deelt nog mede, dat het zijn voornemen was, het laatste punt „de vereeniging der legers in Europa en Indië” afzonderlijk aan de orde te stellen. Daar hij intusschen, tot zijn genoegen, ter kennis van de leden kan brengen, dat dit punt, bij de volgende spreekbeurt, door den heer NETSCHER zal behandeld worden, zou het geheel doelloos zijn, het thans tot een onderwerp van beraadslaging te maken.

De heer Booms, aan wien de Voorzitter thans het woord verleent, begint zijne rede met in herinnering te brengen, dat hij zich, met betrekking tot de grondwettige vraag over de afscheiding of zamensmelting van militie en staand leger, heeft geschaard aan de zijde van hen, die meenen dat de Grondwet beide inrigtingen toelaat. Hij heeft verder aangetoond, dat juist de voorstanders dier afscheiding daarvan geen grondwettige quaestie moeten maken, omdat de zaak dan onmogelijk wordt; maar dat zij het wenschelijke en mogelijke van die afscheiding moeten betoogen, zal de wetgever op de regeling, in '61 bij de militie-wet aangenomen, terugkomen. Tot het bespreken daarvan zal hij thans overgaan.

Zoo als hij reeds gezegd heeft, zou het zeker wenschelijk zijn om eenige bataillons vrijwilligers te hebben, in alle opzigten steeds gereed, zoowel om hier te lande op te treden, als om de koloniën des noods hulp te verleen. In geval van afscheiding zou het ook beter mogelijk zijn, om de dienst der vrijwilligers aangenamer te maken en hun lot te verbeteren. Spr. deelt niet de vrees van den heer PFEIFFER, dat de afscheiding den overgang van de militie tot het staande leger zal benadeelen. Maakt men toch onderscheid tusschen vrijwilliger en milicien ten voordeele van genen, dan heeft de milicien meer reden om zich te engageren, en hij, in wiens aard dit ligt, zal ook eerder getrokken worden om dienst te nemen bij bataillons, die zich door geoefendheid, voorkomen en voorregten onderscheiden, waar meer militaire geest in woont; die overgang zou ook in de hand worden gewerkt door de militie langer onder de wapenen

te houden. Wat nu betreft de waarheid dat de afscheiding minder wenschelijk is voor de militie zelve, omdat zij voor hare vorming eenige hulp en bij haar optreden eenigen steun bij de vrijwilligers vindt; — doet Spr. opmerken, dat men de zaak niet moet overdrijven, en niet, gelijk de heer NËTSCHER, beweren, dat door de afscheiding de militie niet veel meer zou beduiden dan de tegenwoordige schutterij. Men bedenke toch, dat de geoefendheid der militie niet zoo zeer afhangt van het aanwezen daarbij van eenige vrijwilligers, maar veeleer van het kader, dat bij de militie wordt ingedeeld, en van den tijd aan de oefening besteed. Is dat kader goed en de tijd voldoende, dan kan ook de geoefendheid voldoende zijn. En wat nu haar optreden betreft, de heer DE ROO heeft reeds aangetoond, dat de vrijwilliger zich in de massa verliest, en dus bij dat optreden geen overwegenden invloed kan uitoefenen. Bataillons vrijwilligers zullen ook een steun zijn voor de militie, en bovendien een middel van emulatie. Eene andere reden voor de wenschelijkheid der afscheiding, door den heer STIELTJES bijgebracht, namelijk de mogelijkheid om dan een geschikt kader voor de schutterij uit de militie te trekken, beaamt Spr. maar ten halve, omdat hij dit ook mogelijk acht zonder de afscheiding. Doch alles te zamen genomen, zegt Spr., er zouden weinig stemmen tegen de *wenschelijkheid* der afscheiding opgaan, indien de *mogelijkheid* was aangetoond.

Wat nu die *mogelijkheid* betreft, zegt Spr., dat deze in de eerste plaats afhangt van de sterkte der korpsen vrijwilligers, en van die der kaders van het staand leger welke men bij de militie-korpsen wenscht in te deelen, dus daarvan, hoeveel hoofden het leger aan vrijwilligers zal moeten tellen.

Spr. zal zich baseren op het voorstel van den heer S. dat in discussie is, en zich insgelijks bepalen tot de infanterie. De heer STIELTJES wenscht voor dit wapen:

72 komp. vrijwilligers à 100 h. = 5760 soldaten vrijwilligers
1440 kader „

328 komp. $\left\{ \begin{array}{l} 72 \text{ actieve, met ruim } 1/2 \\ \text{kader vrijwilligers.} \\ \text{militie. } 256 \text{ lokale en reserve, met} \\ 1/3 \text{ kader vrijwilligers.} \end{array} \right. \left. \begin{array}{l} 2600 \text{ kader} \\ \text{„} \end{array} \right.$

te zamen, met den grooten en kleinen staf, 10 275 hoofden vrijwilli-

gers, waarvan 5760 soldaten. Doch daarbij is niet gerekend op een enkel vrijwillig soldaat bij de 328 kompagnieën militie, wat toch noodig is, omdat de betrekkingen van waschbaas, barbier, kok, oppasser in magazijnen, bij officieren, paarden-oppasser enz. moeilijk kunnen worden opgedragen aan pas opgekomen en korten tijd verblijvende miliciens; rekent men daartoe op 5 man per kompagnie, dan verkrijgt men 1650 vrijwillige soldaten meer, en wordt het totaal van de vrijwilligers eene 12 000 hoofden. Thans hebben wij er 7900, alzoo te kort 4100, waarvan 3270 soldaten, die door aanmoediging van de werving moeten gevonden worden. Daarop, meent Spr., zou minder vooruitzicht bestaan, wanneer het totaal-cijfer der vrijwilligers voor hier te lande, de koloniën en de marine, door den heer S. aangenomen, juist was, namelijk 35 à 40 000 man. Spr. meent, dat de heer STIELTJES zich eenigszins heeft vergist, en dat wij er slechts eene 32 000 tellen, dus eene 6000 minder. Doch dit daargelaten, zegt Spr., de heer STIELTJES heeft niet de middelen aan de hand gegeven om de werving te verbeteren, en dit is toch noodig, wil men weten waar men heen gaat en of die middelen het doel zullen treffen.

Spreker zal dit zoo beknopt mogelijk doen, na vooraf herinnerd te hebben, dat het cijfer van vrijwilligers, hetgeen wij volgens de organisatie van den heer STIELTJES voor de infanterie zouden moeten verkrijgen, 12 000 bedraagt. Wanneer men den gemiddelden dienstdienst op 6 jaren stelt, zou men jaarlijks een paar duizend man noodig hebben, en gedurende de 2 eerste jaren het dubbele daarvan, om het incompleet van 4100 man aan te vullen.

Onder de voorgestelde middelen behoort:

1°. De afschaffing van de plaatsvervanging en nommerverwisseling. De sterkte dezer categoriën bedraagt nu eene 6000; of 1200 per jaar, en is dus belangrijk. Wel is waar zouden, ingeval van afschaffing, niet allen zich hebben geëngageerd, want hun verblijf onder de wapens zou langer zijn en de Staat zou hun de drie- à vijfhonderd guilder niet kunnen vergoeden, die zij trekken als remplaçant; maar een groot getal zou toch in het leger komen, en Spreker meent dit wel op de helft, of eene 600 'sjaars, te kunnen stellen.

2°. Het laten vervallen van de ouderlijke toestemming voor

minderjarige miliciens, die zich willen engageren. Er zijn er zelfs, die daarvan de aanvulling van het geheele tegenwoordige incompleet verwachten. Spreker kan zich van dien maatregel wel eene verbetering voorstellen, maar lang niet eene totale aanvulling van het incompleet, ten minste naar de ondervinding die hij bezit. Tegenwoordig heeft men een 700 tal miliciens, die zich volgens art. 9 hebben geëngageerd, hetgeen dus 140 per jaar bedraagt. Indien, ten gevolge van het vervallen der ouderlijke toestemming, zich jaarlijks ongeveer driemaal meer miliciens engageerden, dan zou dit, in verband met de vermeerdering der ligtingen, door den heer STIELTJES voorgesteld, neêrkomen op eene 600 man 's jaars; dit, met de afschaffing der plaatsvervanging, zou ons dan reeds brengen over de helft van het getal vrijwilligers, die volgens de organisatie van den heer STIELTJES zouden noodig zijn.

Bij dit alles is, naar Sprekers meening, slechts één *maar*; namelijk, dat men in ons land moeilijk zal overgaan om òf de plaatsvervanging òf de ouderlijke toestemming voor de dienstneming van minderjarigen af te schaffen, hoewel die middelen zeer gewenscht zijn, en veel vrijwilligers zouden geven zonder groot bezwaar voor de schatkist.

3°. Met het derde middel is veel geld gemoeid. Het bestaat in veraangenameing van de dienst en verbetering van het lot der vrijwilligers. De heer NETSCHER heeft reeds de vorige maal op dat middel gewezen; hij heeft daartoe voorgesteld, de eerste ligting gedurende een jaar onder de wapenen te houden, en verder gebruik te maken van de vergunning om van de geheele militie steeds $\frac{1}{2}$ onder de wapenen te hebben. Als dat geschiedde, zou, naar Sprekers oordeel, de dienst der vrijwilligers inderdaad verligt worden, voornamelijk wat betreft de twee onaangenaamste zaken: de wacht- en de corvée-dienst. Doch het onder de wapenen houden van de jongste ligting gedurende een jaar, en het voortdurend houden van $\frac{1}{2}$ van de militie, is kostbaar, en Spreker gelooft toch niet dat het afdoende wezen zal, want er zullen zich niet zooveel meer vrijwilligers komen engageren, enkel omdat zij wat minder wacht- en corvée-diensten te doen hebben.

Maar de heer NETSCHER heeft ook aangetoond, dat de soldij der vrijwilligers moet worden verbeterd, en dit gevoelen wordt

vrij algemeen gedeeld. De heer NETSCHER heeft daaromtrent echter geen bepaald voorstel gedaan. Anderen hebben gemeend, dat men de vrijwilligers moest brengen op 50 cents soldij in de 5 dagen, de miliciens op 25, en dat men de voeding moest laten verstrekken door het Rijk. Bij aankoop in het groot, zou men daarvoor noodig hebben 22 cent per man en per dag. Het ration brood moest op 6 of $6\frac{1}{2}$ ons verminderd worden. Den milicien kon men den wapenrok minder geven, dien hij ook missen kan, en minder kleeding-fonds, zoodat voor het Rijk de eene uitgave de andere zou kunnen equilibreren.

Verder heeft men voorgesteld, den vrijwilliger te geven f 25 handgeld en bij vertrek f 25 voor elk jaar dienst, ten einde hem alzoo den overgang tot het burgerlijk leven gemakkelijk te maken. Als Spreker nu let op dat cijfer van 2000 man, die men jaarlijks zou noodig hebben, dan zou dit 's jaars eene uitgave van $3\frac{1}{2}$ ton vereischen, hetgeen nog al aanzienlijk is.

Eindelijk heeft men voorgesteld, het pensioen aan de onder-officieren en manschappen, in plaats van na 30, na 20 jaren dienst te verleen, hetgeen met eene verhooging van het pensioen met $\frac{1}{3}$ zou overeenkomen. Op die wijze wilde men gebruik maken van de beste levensjaren van den man, van 18 tot 38, zonder dat hij dan nog te oud zou zijn om in het burgerlijke leven eene betrekking, die activiteit vordert, waar te nemen. Dit is eene verbetering, die zich zeer aanprijst.

Nog heeft men eene verbetering van het lot der onder-officieren meenen te zien in eene benoeming tot onder-luitenant, waartoe verdienstelijke, ongehuwde onder-officieren, flinke instructeurs, in aanmerking komen, en waardoor zij aan de gelederen verbonden zouden worden. Sommigen hebben dat denkbeeld van den *Ond-soldaat* verworpen, maar lieten zijn hoofdargument gemakshalve ter zijde, en stelden daar tegenover een groot woord.

Dit zijn de voornaamste middelen, die men heeft voorgesteld, om de vrijwillige dienstneming te bevorderen.

Met al die middelen te zamen, zouden wij, naar Sprekers meening, in het incompleet van vrijwilligers kunnen voorzien. Het eerste en het tweede zou, zonder groote uitgaven voor de schatkist, ons ruim over de helft brengen. Het derde alleen zou belangrijke uitgaven veroorzaken, en toch waarschijnlijk niet vol-

doende zijn om het bestaande incompleet aan te vullen en ons in een normalen toestand van compleet te houden.

In het voorstel door den heer STIELTJES gedaan, ligt nog een bijzonder bezwaar, dat Spreker in overweging wil geven. De heer STIELTJES brengt het kader, dat wij nu hebben en dat ruim 5000 hoofden sterk is, op 8300 à 8400, waarvan een 4000 tal door de militie moet worden geleverd. Het sterker maken van de ligtingen, zoo als hij voorgesteld heeft, zou daarop van minder regtstreekschen invloed zijn; doch meer afdoende is zijn voorstel om het gedeelte der militie, dat voortdurend onder de wapenen kan worden gehouden, te brengen van $1/7$, zoo als het thans is, op $1/5$. Het $1/5$ van de gezamenlijke ligtingen, namelijk $1/5$ van de 50,000 man, waarop zijne organisatie voor de infanterie zou nederkomen, bedraagt dus, na aftrek van de plaatsvervangers, eene 9000 man, waaruit dan jaarlijks het $1/5$ van de 4000 man kader, of 800, zou moeten gevonden worden.

Op elke 90 man zouden er dus 8 geschikt moeten zijn voor korporaal of onder-officier, of 1 op de 11. In de bestaande omstandigheden rekende men 1 op 18 of 20; men nam namelijk aan, dat men per kompagnie van iedere ligting 2 manschappen tot korporaal zou kunnen opleiden; doch de uitkomst is daar ver beneden gebleven en gaf slechts 1 op de 36 à 40. Nu verwacht Spreker wel, met den heer STIELTJES, eene verbetering ten gevolge van het middelbaar onderwijs, maar hij gelooft toch niet, dat dit in die mate zal zijn, dat het aan de verwachting van den voorsteller zal beantwoorden, vooral bij zulk een korten diensttijd als onze militie wel altijd zal hebben.

Afgescheiden van de moeilijkheid om uit die 9000 man 's jaars die 800 man kader van de militie te vinden, bestaat bij Spreker nog eene andere bedenking, namelijk, dat het niet wenschelijk is om bij militie-korpsen zulk een ruim kader uit de militie zelve te hebben. Dat kader, uit de militie getrokken, dat natuurlijk betrekkelijk slechts korten tijd onder de wapenen doorbrengt, is uit den aard der zaak minder bedreven dan een kader uit het staande leger. Een militie-kader in zulk een ruim getal te plaatsen, voor $1/2$ bij de actieve militie en voor $2/3$ bij de andere, komt Spreker daarom niet wenschelijk voor, en bovenal heeft hij bedenking tegen de militie-luitenants, door den heer STIELTJES voor-

gesteld, die twee jaar zouden dienen en dan met verlof gaan. Ook het getal waarop hij rekt, namelijk 620, of 124 's jaars, is niet te verwachten, en zij nemen de vooruitzichten op bevordering voor de onder-officieren van het staande leger weg.

Alles te zamen genomen, en afgescheiden van de wenschelijkheid, is dus Spr. van meening, dat de heer STIELTJES zijn militiekader niet in de militie zal vinden, en dit dus bij het staande leger zal moeten leenen, zoodat het staande leger veel sterker zou moeten zijn aan manschappen, om daaruit kader te vormen. Daarvoor geeft de heer STIELTJES reeds te weinig, namelijk 5800 soldaten voor 4400 man kader, terwijl er volgens de tegenwoordige organisatie 8000 soldaten zijn voor 5000 man kader. Men zou dus het getal vrijwilligers aanmerkelijk moeten vermeerderen, en om die reden in 't bijzonder verwacht Spr. van het derde middel alleen — het veraangename van de dienst en het verbeteren van het lot van den soldaat — niet de oplossing van het voorstel van den heer STIELTJES. Ten voordeele van dit, doet hij echter nog opmerken, dat de kompagnien organiek zonder bezwaar op 160 à 165 man kunnen gebragt worden, omdat zij dan te velde, na aftrek van de zieken, toch spoedig inkrimpen op 150 man, wat de beste sterkte is. De heer S. kan dus zijne kompagnie met eene 20 man, of $1/7$, verhoogen, of anders gezegd, het getal kompagnien en het bedrag van het kader met $1/7$ verminderen.

Doch, vervolgt Spr.; hoezeer ik ook de zaak heb trachten te benaderen, het blijft appreciatie, en zeker is het, dat er iets moet gedaan worden. Tegenwoordig toch is het kader niet compleet te houden. Hoe zal men nu het voldoende kader vinden, wanneer de depôts uitgebreid worden, waartoe thans het voor-nemen bestaat, wanneer de militie sterker gemaakt mogt worden, en kader aan de schutterij moet worden verstrekt? Bovendien eischt het lot van den vrijwilliger verbetering.

Moet men nu — vraagt Spr. — om in dit alles te voorzien; beginnen met de afscheiding van vrijwilligers en militie? Spr. gelooft niet dat dit noodzakelijk is. In de tegenwoordige omstandigheden zou het bovendien eene gewaagde zaak zijn, waarvan niemand de verantwoordelijkheid zou willen op zich nemen, want bij het gering getal vrijwilligers, dat wij bezitten, zouden en die korpsen vrijwilligers en de korpsen militie voor geruimen tijd ontredderd wor-

den. Die afscheiding in de tegenwoordige omstandigheden zou ook niet voldoen aan hen, die verlangen dat wij een zeker getal bataillons vrijwilligers tot voorhoede bezitten, omdat het getal vrijwilligers thans te gering is om die bataillons zamen te stellen. Zij zou ook niet voldoen aan diegenen, die een zeker getal bataillons vrijwilligers vragen om daarover des noods voor de koloniën te kunnen beschikken, want de vrijwilligers, die wij hebben, zijn niet de vrijwilligers volgens art. 178 der Grondwet.

De conclusie van den Spr. is dus, om vooreerst de afscheiding niet toe te passen, maar daarentegen te trachten met alle bereikbare middelen meer vrijwilligers te verkrijgen. Verder zou men, bij wijze van proef, één bataillon van vrijwilligers volgens art. 178 der Grondwet kunnen zamenstellen. Gelukte die proef, dan kon men verder gaan.

Is, vraagt Spr. verder, de afscheiding nu noodig voor het bijzondere doel, dat de heer STIELTJES zich voorstelt, namelijk het verkrijgen van kader voor de schutterij? Spr. heeft reeds gezegd, dat op een ruim kader voor de militie niet te rekenen valt; niettemin zou men uit de militie een groot deel kader voor de schutterij kunnen trekken. Wanneer men uit de militie kader trekt voor de militie, dan moet dit met het eerste jaar beschikbaar zijn, terwijl het kader voor de schutterij, uit de militie getrokken, eerst na verloop van vijf jaren noodig is. Wanneer nu de milicien-korporaals in de herhalings-perioden daarvoor speciaal werden opgeleid, zou een groot getal van deze militairen als onder-officiëren bij de schutterij te gebruiken zijn. Rekent men, dat later één man op de 20 miliciens tot korporaal opgeleid zal kunnen worden, dan geeft dit, volgens de organisatie van den heer STIELTJES, een getal van 2200 à 2400 korporaals, waarvan wel 1/3 gedeelte gevormd kan worden tot onder-officier, en zou men op die wijze dus 700 à 800 schutter-onderofficiëren, en het dubbele getal korporaals bekomen. Met het gepasporteerde kader uit het leger, door den heer DE BEER POORTUGAEL op 1800 man voor de infanterie begroot (1), zou men dus, ook zonder de afscheiding, reeds ver komen. Ten opzichte van dit getal van 1800 man,

(1) Zie: Verslag der bijeenkomst van 26 October 1866.

vraagt Spr. den heer DE BEER POORTUGAEL, of hij er wel op gerekend heeft, dat men voor zijne schutterij niet ouder dan 30 jaren zou mogen zijn? Men kan dus ook zonder de afscheiding uit de militie kader voor de schutterij trekken.

Die afscheiding zou ook niet noodig zijn om eene andere reden, die de heer STIELTJES zelf heeft opgeruimd. Hij zeide toch, dat wij voor het leger te velde rekenen op een zeker getal bataillons schutterij, die een kader hebben, dat weinig gediend heeft en weinig geoefend is, en waarvan men toch dezelfde diensten verwacht. Dit was eene anomalie. Hij deed daarom het voorstel de militie te vermeerderen, hetgeen het leger te velde zou losmaken van de schutterij. Dit denkbeeld is reeds vroeger geopperd, en wordt door den Spr. zeer beaamd. Door het leger te velde los te maken van de schutterij, zou deze bestemd blijven voor de vestingen en liniën, en dus met een kader van minder gehalte kunnen volstaan; de anomalie zou vervallen.

Spr. resumeert vervolgens zijne meening omtrent deze kwestie, waaruit blijkt dat hij geen bepaald conservatief is, maar ook geen separatist quand même.

Spr. gaat nu over tot het tweede en derde punt: de talrijkheid der militie, hare lokale indeeling en plaatselijke oefeningen.

Hij is het omtrent de talrijkheid geheel met den heer S. eens. Het leger te velde wordt daardoor losgemaakt van de schutterij, en deze tevens indirect geoefend. De heer STIELTJES brengt de jaarlijksche ligting op 15 000 man, waarvan 1000 voor de zee-militie. Dat geeft dus over de vijf jaren 18 000 man meer, of, na afval, de 15 000 à 16 000 die wij te kort komen voor het leger te velde, en die wij aan de schutterij zouden moeten ontleenen. De heer DEN BEER POORTUGAEL heeft wel in zijne voordragt gesproken van 24 000 man, die het leger te velde te kort schiet voor de verdediging van den IJssel, en die dus voor rekening van de schutterij zouden komen; maar die berekening is niet zuiver, meent Spr., want de heer D. B. P. heeft 8 bataillons = 8000 man afgezonderd van het leger tot bezetting der vestingen aan den IJssel: Deventer, Zutphen, Doesburg en Kampen, en voor de Over-Betuwe, om den regtervlucgel van den IJssel te verzekeren, en rekende die niet mede onder de verdedigers, wat toch niet opgaat; die 8000 man nu, gevoegd bij de 16 000, ma-

ken de 24 000, waarvan de heer DEN BEER POORTUGAEL gewaagde.

Omtrent het plaatselijke van de militie, is Spr. het niet eens met den heer S. Hij acht plaatselijke oefeningen niet wenschelijk. Zij vereischen een groot getal instructeurs, en veroorzaken veel tijdverlies door heen en weder marcheren, terwijl bij gemis van gemeenschappelijke menages hoogere vergoeding billijk is. In alle plaatsen zou men oefenings- en schiet-terreinen moeten hebben, schiet-materieel, bergplaatsen enz., zoodat de moeilijkheid, die zich thans in dit opzigt voordoet, aanzienlijk zou vermeederen: dit alles maakt de zaak kostbaar. Spr. acht voorts die plaatselijke oefeningen minder deugdelijk dan die bij de korpsen, omdat daarbij hooger toezigt en leiding ontbreken, terwijl bij de korpsen alles op de oefening is ingerigt, de man een geheel militair leven leidt, en hij dus gevormd wordt buiten de eigenlijke dienst. Lokale oefeningen veroorzaken ook groote dislocatie van troepen, hetgeen niet bevorderlijk is voor den militairen geest, en zij kweeken in stede daarvan een lokalen geest, die zeer verderfelijk kan zijn. De heer S., meent Spr., zal die redenen wel beamen, of opheldering geven, waar de opvatting van zijn voorstel onjuist was.

Tegenover eene plaatselijke inrigting, stelt Spr. eene *gewestelijke*. Hij wil de korpsen gestationneerd, vast, zooveel mogelijk in de gewesten en plaatsen, waar zij in tijd van oorlog noodig zijn en gebruikt moeten worden, en de militie van die gewesten daarbij indeelen. Op die wijze worden vele voordeelen van het stelsel van den heer S. behouden en onderscheidene nadeelen ontweken. De ingedeelde miliciens zullen spoediger met elkander vertrouwd zijn, dan indien zij naar geheel andere gewesten vertrekken; zij zullen minder opzien tegen de dienst, want zij blijven in de nabijheid van hunne woonplaats; de oefeningen blijven bij de korpsen, en kunnen dus deugdelijk zijn; de mobilisatie gaat spoedig van de hand. Bij die inrigting is het echter minder mogelijk om de schutterij van de kleine gemeenten gezamenlijk met de militie te oefenen, en blijft er wel niet over dan om de schutterijen, die zich niet periodiek kunnen oefenen, op verschillende punten tijdelijk zamen te trekken.

De heer NETSCHER zegt:

Met belangstelling heb ik in de vorige vergadering gehoord naar hetgeen de heer STELTJES heeft gezegd in het voordeel van het door hem aangeprezen stelsel van eene plaatselijke militia, afgescheiden van het staand leger; maar zijne argumenten hebben mij evenwel niet kunnen overtuigen van de deugdelijkheid van dat stelsel in zijne toepassing bij ons.

Beter kan ik mij vereenigen met hetgeen door den heer BOOMS zoo even daartegen is ingebracht, en vele der door hem opgesomde bezwaren deel ik ten volle.

Ik ga echter nog verder, en ik aarzel niet om te zeggen, dat ik eene plaatselijke militia, afgescheiden van het staande leger, eene voor 's lands verdediging weinig doelmatige, ja zelfs eerder eene schadelijke instelling zou achten.

Plaatselijke militia's hebben reeds voor meer dan eene eeuw in Frankrijk en in geheel Duitschland bestaan, en bestaan thans nog in Engeland en in de Vereenigde Staten.

In Europa hebben deze plaatselijke korpsen, die in Duitschland landregimenten, defensioners, provinciale regimenten, werden genoemd, nimmer werkelijke diensten in den oorlog bewezen.

In Engeland heeft men daaruit in het hevigste van den oorlog tegen NAPOLEON geen ander nut getrokken, dan dat daaruit eenige vrijwilligers voor het leger werden getrokken.

In de Vereenigde Staten heeft de eerste bataille, bij Bull's Run, bewezen, dat eene zeer talrijke legermagt, uit militia bestaande, eene totale nederlaag leed door het veel kleiner Zuidelijke leger, waarbij het grootste gedeelte van het voormalige staande leger van de Unie was gebleven.

Veelal wordt ons ook op Zwitserland gewezen, als het ideaal van eene leger-formatie met toepassing van het zuivere militia-stelsel. Maar gaat deze vergelijking wel op? ... Het Zwitserse volk is van een zeer gedweën aard, van der jeugd af aan gewend aan militaire oefeningen, en als bij traditie doordrongen van militaire gevoelens en geest van subordinatie, daar reeds sedert eeuwen een groot gedeelte der weerbare mannen buitenslands in dienst waren. Daarenboven is het terrein van Zwitserland van zoo speciaal aard en zoo gemakkelijk te verdedigen, dat wij ons moeilijk daarmede kunnen vergelijken, en

ook is het de groote vraag of, bij aanval van een geregeld Pruisisch of Fransch leger, die Zwitsersche militie-troepen het wel zouden houden?

Maar daarenboven, de aard van de Hollandsche natie is weder geheel verschillend van de Zwitsers, en die lokale militie-bataillons zouden hier ontaarden in eene zoogenaamde plattelands-schutterij of landstorm, zonder eenigen zweem van militairen geest en discipline. De heer Booms heeft wel gezegd, dat met een goed kader en met veel tijd tot oefening het wel zal gaan; maar juist dat zal steeds ontbreken.

Voorts heeft de heer Booms terecht gezegd, dat plaatselijke oefeningen niet goed zijn, en kostbaar door het veelvuldig heen en weder trekken der opgeroepen. die daarvoor natuurlijk vergoeding moeten genieten, en dit ben ik geheel met hem eens.

Wil men bij het stelsel van den hr. STIELTJES de militie-pligt niet verzwaren, dan zou men op de meeste plaatsen een veel te gering getal miliciens bijeen krijgen tot het doen van oefeningen, en zelfs al wilde men overgaan tot eene groote uitbreiding der dienstplichtigheid, dan zou men voor een klein gedeelte van het jaar eene vereeniging van ongeoefende en tot den oorlog onbruikbare miliciens krijgen, onder een kader dat zelf ongeoeffend is. Welke oefening toch kan men verwachten van officieren en onder-officieren, die slechts eenige weken of maanden van het jaar soldaten te kommanderen hebben? te meer, wanneer een gedeelte dier officieren en onder-officieren genomen moeten worden uit die miliciens zelven? Ik geloof dat spoedig alle denkbeeld van militaire discipline, hetgeen synoniem is met bruikbaarheid, daaruit verdwenen zou zijn, en dat eene aldus gevormde militie van veel minder militair gehalte zou zijn, dan onze tegenwoordige schut-terijen, waarvan ten minste het grootste gedeelte der manschap- pen vroeger in het leger gediend hebben.

Het vormen van onder-officieren en van officieren uit de militie zelve, komt mij voor een zeer onuitvoerbaar denkbeeld te zijn. Dwingt men ze om bij het verkrijgen van een rang eenige jaren in dienst te blijven, dan blijft men niet in het systeem; — doet men dit niet, dan geloof ik dat een ieder wel zal moeten toestemmen, dat het wat te veel gevergd zou zijn om van iemand, die eenige maanden of weken 's jaars dienst doet, dezelfde bruik-

baarheid te verwachten als van officieren en onder-officieren van het staande leger, die een groot gedeelte van hun leven er aan wijden om geschikt voor hunnen werkkring te worden.

Hoe eene spoedige mobilisatie zou bevorderd worden door dit stelsel, waarbij het grootste gedeelte van het jaar de bataillons slechts in naam zouden bestaan, d. i.: zonder soldaten en met een zeer incompleet en weinig geoefend kader, verklaar ik niet te begrijpen.

Het is waar, de mobilisatie van ons leger, zoo als het thans is zamengesteld, zou ook veel tijd en moeite kosten, maar om hierin te gemoet te komen, zou ik het plan, door den heer Booms aangegeven, veel verkieselijker achten, namelijk om de regimenten, zoo als zij thans bestaan, steeds in dezelfde provinciën te doen garnizoen houden, en steeds hunne miliciens uit die provincie te doen trekken. -

Aan de, in n°. 6 van de door den heer STIELTJES voorgestelde punten, voorgespiegelde mogelijkheid „om jongere hoofd-officieren daardoor te verkrijgen” hecht ik niet veel, daar de hoofd-officieren, gevormd bij zulke ephémère bataillons, uit weinige en ongeoeffende soldaten zamengesteld, wel weinig bruikbaar bij een bataillon wezenlijke soldaten zouden zijn!

Thans neem ik de vrijheid om nog een oogenblik uwe aandacht te verzoeken voor eenige overwegingen, naar aanleiding van de algemeene strekking van het geheele door den heer STIELTJES behandelde onderwerp.

Zijn doel is om een stelsel aan te geven, waardoor beter 's lands weerbaarheid gewaarborgd wordt dan door het tegenwoordige. Hij wil steeds over eene grootere troepenmagt kunnen beschikken, dan thans het geval is. Om daartoe te geraken, wil hij eene inrigting, die in ons land nog naauwelijks tijd heeft gehad om wortel te schieten „ons militiestelsel, zoo als het nu bestaat” geheel omverwerpen of ten minste onherkenbaar veranderen. Hij zal daardoor, vrees ik, ten slotte een niet veel grooter leger van vrijwilligers, en een, wel is waar, veel grooter aantal, maar naar mijn inzien veel minder bruikbare miliciens dan thans krijgen, en de militie-dienstpligt zal veel verzwaaard moeten worden.

Naar mijn inzien kan het doel van den hr. STIELTJES, *vermeerdering*

onzer bruikbare strijdkrachten, bereikt worden door eenvoudig van ons militie-stelsel gebruik te maken op de wijze, zoo als de wet (Grondwet en militie-wet) het toelaat, maar zoo als *niet* geschiedt.

Ik zal mij voor het oogenblik bepalen tot het wapen der infanterie.

Op 1° Augustus 1866 bestond dat wapen (behalve de officieren) uit ongeveer 4000 man kader en 4000 man vrijwillige soldaten, terwijl er 5000 vrijwilligers aan de formatie-sterkte ontbraken; — tot aanvulling van dit incompleet waren slechts 2738 miliciens onder de wapens, en waren er tot eerste oefening 8000 man aanwezig.

Onze infanterie telde dus toen werkelijk onder de wapens $4000 + 4000 + 2738 + 8000 = 19000$ onder-officieren, korporaals en soldaten.

Blijkens het budget van oorlog voor 1867, is de Minister van Oorlog van plan, het geheele aantal ontbrekende vrijwilligers uit de militie aan te vullen — hetgeen reeds 2000 man meer geeft — zoodat wij dan op een effectief van 21 000 man komen, een cijfer, dat in vredetijd voldoende te achten is, en waardoor de regimenten en bataillons van genoegzame sterkte worden, om behoorlijk in alle exercitiën geoefend te worden; daardoor zou elk veld-bataillon eene sterkte van 4 à 500 man onder-officieren en soldaten hebben.

Deze sterkte bestond echter slechts zoodanig op 1 Aug., dat is in het najaar, juist wanneer de kansen van vijandelijken aanval het geringste zijn.

Maar laten wij zien hoe het verder in het jaar gaat. Tegen 1 October gaat de ligting van de eerste oefening, na 5 maanden onder de wapens te zijn geweest, naar huis, behalve degenen die blijven tot aanvulling van het incompleet aan vrijwilligers. Gedurende den geheelen winter en het voorjaar, zijn er dus 8000 man minder onder de wapens dan men kon hebben. En wij hebben in het voorjaar en in den zomer (juist den tijd van het meeste gevaar voor oorlog) in plaats van over 21 000, slechts over 13 000 man geoefende infanterie te beschikken, want met 1 Mei komt er wel weder 8000 man van de nieuwe ligting voor eerste oefening bij, maar in de eerste 3 maanden kan men daar natuurlijk volstrekt niet op rekenen, daar ze ongeoeffend en dus onbruikbaar zijn.

In dezen toestand nu moet m. i. eene verandering komen, en deze 8000 man moeten onder de wapens en geoefend zijn gedurende die gevaarlijke maanden; dan heeft men er wataan, en de Grondwet geeft het middel daartoe aan de hand. De ligting voor eerste oefening mag immers een jaar onder de wapens worden gehouden, en thans houdt men ze slechts 5 maanden! Ik zou dus wenschen, dat de miliciens voor eerste oefening langer bleven en, in plaats van 1 Mei, tegen 1 October onder de wapens werden geroepen. Men kan dan den geheelen winter besteden tot hunne afrigting en oefening, die daardoor dan ook minder overhaast en oppervlakkig zal geschieden dan thans. Ik geloof niet dat er iets tegen is, want al wat men den miliciens in de eerste maanden leert, kan even goed 's winters als zomers — even goed in de knzerne of in een loots bij slecht weder als buiten geschieden. — In *Pruissen* ook zoo. Tegen het voorjaar kunnen ze dan reeds (in Maart en April) met de vorige soldaten in de bataillons- en andere exercitiën geoefend worden. Men kan ze b. v. tot 1 Sept. onder de wapens houden, zoodat ze dan 11 maanden in dienst zijn geweest. Van 1 Sept. tot 1 October is dan nog gelegenheid om nog eene vroegere ligting voor de najaarsoefening op te roepen, en men zal zodoende steeds van het begin van het jaar tot 1 October over eene geoefende infanterie-magt van 21 000 man kunnen beschikken, dat, gevoegd bij de overige korpsen van het leger, te zamen 35 à 36 000 man zou uitmaken, gereed om dadelijk te velde te trekken.

Hierbij dient echter te worden opgemerkt, dat de aanvulling van het incompleet aan vrijwilligers dan voortaan niet meer zal kunnen geschieden uit de ligting van het loopende jaar, maar uit het 1/7 gedeelte der 5 ligtingen, en wel uit andere categoriën van miliciens, die reeds hun 1e jaar oefening achter den rug hebben, zoo als de militie-wet 't immers duidelijk aangeeft.

Door deze regeling zal de militie dienstpligt wel is waar iets zwaarder worden, maar niet *veel*. De miliciens voor eerste oefening worden tot nu toe in plaats van 12 slechts 5 maanden onder de wapens gehouden, maar een gedeelte van hen moesten toch tot aanvulling *een jaar* blijven, en dit gedeelte zal, volgens het plan van den Minister van Oorlog, voortaan het dubbel zijn van hetgeen het in 1866 is geweest. Volgens mijn voorstel zullen *allen* 11

maanden blijven, en de aanvulling van het incomplete zal er als een extra dienstpligt uit andere cathegoriën (maar geheel *wettelijk*) bijkomen.

Naarmate echter meer pogingen in het werk worden gesteld om het aantal vrijwilligers te doen toenemen, zal deze laatste dienst allengs geheel verdwijnen, en dit zal plaats hebben, wanneer men de middelen aanwendt, zoo even door den heer Booms aangegeven.

Een dier voornaamste middelen is verbetering van het lot, en dus ook van de soldij, van de vrijwilligers, en in de eerste plaats van de onder-officieren; maar dit kost geld. Ik wil niet in veel détails treden, maar alleen doen opmerken, dat, wanneer men de 4000 man kader en de 9000 vrijwilligers die bij de infanterie moeten zijn, door elkander genomen elk 10 cents per dag meer soldij toekende (verdeeld naar de graden: de onder-officiers meer, de soldaten minder), deze vermeerdering ongeveer 5 ton per jaar zou kosten.

Ook voor het door ons besproken langer onder de wapens houden, gedurende zes maanden, van de ligting voor eerste oefening, zou de beurs geopend dienen te worden.

Wanneer men rekent dat elk milicien dagelijks ongeveer 50 cents kost (f 0,28 voor soldij, f 0,11 voor kleeding en bovendien zijn ration brood), dan zouden de 8000 miliciens der infanterie gedurende zes maanden langer oefening ruim 7 ton kosten, maar daarvoor zou men dan ook een leger hebben, dat gedurende de voorjaars- en zomermaanden, wanneer er het meeste gevaar voor vijandelijke aanvallen bestaat, 8000 man geoefende infanterie meer telt dan nu, zonder dat daarvoor ééne wet behoeft veranderd te worden. Wilde men de vermeerdering ook uitstrekken tot de andere wapens, dan zou het natuurlijk nog meer, wellicht wel 1½ miljoen totaal bedragen, maar Nederland heeft nu zoo lang 13 miljoen voor een onvoldoend leger betaald, dat ik geloof, dat men er niet tegen op zal zien al is er nog 1½ miljoen bij te betalen, indien men het voor bewezen hield, dat daardoor de legermagt, wat getalsterkte betreft, toereikend zou zijn.

Ten slotte zeg ik het den heer Booms na: „*er moet iets gedaan worden; praten en beraadslagen is niet genoeg.*”

Wij wijzen dikwerf met zooveel trots op onze voorvaderen, maar
1866/67.

ik geloof dat onze nazaten niet op dezelfde wijze over ons zullen denken, indien wij den tijd onbenut laten en geen voorzorgen nemen ter bescherming van onze onafhankelijkheid. Wij hebben moed, geld en vaderlandsliefde genoeg om de noodige maatregelen daartoe te treffen. Ik hoop, dat hetgeen in de vergaderingen dezer Vereeniging besproken wordt, eenigermate zal medewerken om dit gevoel bij het algemeen levendig te houden, en tot goede resultaten moge leiden.

De *Voorzitter* wenscht eene opmerking te maken naar aanleiding van het denkbeeld door den heer NETSCHER geopperd, om de militie in October ter oefening te doen opkomen, iets dat, zooals die Spreker meende, geschieden kon, zonder dat daarvoor eenige wet zou behoeven gewijzigd te worden, en dat ook in Pruisen geschiedt. Dit laatste is werkelijk zoo, en hier te lande heeft dat ook bij de kavallerie en rijdende artillerie plaats. Intusschen, art. 112 der militie-wet schrijft voor, dat de manschappen tusschen 1 en 15 Mei moeten opkomen, en nu heeft het bestuur de gewoonte om het eerste jaar, dat de miliciens volgens de Grondwet tot de eerste oefening onder de wapens mogen gehouden worden, te tellen van 1 Mei tot 15 Mei van het volgende jaar. Daaruit volgt, dat het eerste oefeningsjaar voor de miliciens in de eerste helft der maand Mei van het volgende jaar eindigt, zoodat zij daarna slechts nog zes weken kunnen bijeengehouden worden. Werd het door den heer NETSCHER voorgestelde stelsel ingevoerd, dan zou men dus weder een gedeelte van het jaar, midden in den zomer, niet het door hem verlangd getal miliciens onder de wapenen hebben; alleen het 1/7, bedoeld bij art. 123, zou kunnen blijven.

Dit wenscht de Voorzitter alleen te doen opmerken, niet tegen het voorstel zelve, dat hem zeer goed voorkomt, maar tegen het beweren van den heer NETSCHER, dat de invoering daarvan geene wijziging in *de wet op de militie* zou vorderen.

De heer WEITZEL wenscht te spreken over de vrijwillige baillons, in het plan van organisatie van den heer S. voorkomende, en over de vrijwillige werving in het algemeen. Hij gaat de geschiedenis dier werving na. Spr. zegt, dat er in 1814—15 zulk

een overvloed van vrijwilligers was, dat men geheele bataillons van vrijwilligers kon oprigten. Nadat de vrede in Europa hersteld was, daalde het getal vrijwilligers, en moest men de vrijwillige bataillons met die der militie zamensmelten. In 1830, kort vóór den opstand van België, bevond men zich in denzelfden toestand als thans: de kompagniën hadden soms niet meer dan 5 of 6 soldaten op 't appèl. Na den Belgischen opstand, nam het getal vrijwilligers aanzienlijk toe; niet alleen had men toen afzonderlijke korpsen van vrijwilligers, maar de bestaande geraakten boven compleet, zoodat men, o. a. bij het 8e regiment, een vierde veldbataillon moest oprigten, en toen in 1839 een paar ligtingen militie onder de wapens kwamen, waren de bataillons jagers zóó sterk, dat men ze in tweeën moest splitsen. Na de eindregeling der zaken met België, kon de militie geheel met verlof gezonden worden; het zoogenaamd blijvend gedeelte bestond geheel uit vrijwilligers, en kon in de dienst voorzien. In 1848 nog, hoewel er toen reeds achteruitgang had plaats gehad, konden wij, na het geleden échec op Bali, in ééne maand, 1000 man vrijwilligers aan het Indische leger geven. Sedert dien tijd echter was de achteruitgang bestendig, en, welke middelen men ook aanwendde, die achteruitgang bleef voortduren. Men nam jongens op bij de regimenten infanterie; men vestigde jongens-inrigtingen te Kampen en te Schoonhoven; de marine bekwam er zelfs een te Leiden, — maar de klagt over het te kort aan vrijwilligers bleef bestaan en was gegrond.

Wat kan de oorzaak zijn van dit verschijnsel? Spreker zoekt die doodeenvoudig in een algemeen bekend sociaal feit. De mensch is niet alleen een gezellig, maar ook een huiselijk schepsel. Zoodra het den man mogelijk is, stelt hij zich aan het hoofd van een gezin, en slaagt hij daar niet in, dan zoekt hij het geluk in het gezin van een ander, en stelt zich tevreden met eene plaats aan diens huiselijken haard. Het gezellige leven is dus een natuurlijke toestand, en het gemeenschappelijke samenleven van individus eener zelfde kunne is niets dan eene kunstmatige uitzondering, waaraan men zich onttrekt, zoodra de gelegenheid voorkomt.

Wat vindt nu de soldaat in onze kazernen? Immers niets, wat aan huiselijkheid kan doen denken. Dat de kazerne en het lot van den soldaat dringend verbetering eischen, is herhaaldelijk betoogd,

en Spreker geeft het toe, als men daarvan een beteren uitslag der vrijwillige werving verwachten kan, maar niet, als men denkt daardoor zooveel vrijwilligers te zullen bekomen, als men verkiest.

Spreker onderstelt, dat vele zijner toehoorders te Parijs zijn geweest, en dan niet zullen verzuimd hebben het *Hôtel des Invalides* te gaan bezichtigen. Zoudt gij, vraagt hij, voor uwe vrijwilligers tevreden zijn met eene kazerne als dat Hôtel, en eene verpleging zoo als men daar geniet? Welnu, noch die schoone kazerne, noch die goede verpleging hebben de invaliden kunnen verzoenen met hun lot. De bevolking van het Hôtel is zeer afwisselend, en die er blijven, doen het vaak omdat zij doorschroemelijke verminkingen belet worden te vertrekken. Spreker zal niet stilstaan bij het Invalidenhuis te Leiden, maar bij het Koloniaal Invaliden-gesticht op Bronbeek, — eene inrigting, door de mildheid des Konings en de onbekrompenheid van het Departement van Koloniën opgericht, en waarop Nederland met regt trotsch mag zijn. Welnu, zelfs dat schoone gesticht is voor de meesten geen blijvende stede geweest. De Zeemanshuizen, die men in de groote steden hier te lande en elders aantreft, leveren een ander bewijs. Zij bieden den ongehuwden zeeman groote voordeelen aan, maar in een onbeperkten bloei kunnen zij zich niet verheugen, want men kan er den zeeman het huiselijk leven niet verschaffen.

Een ander voorbeeld. Vele inrigtingen van hooger of middelbaar onderwijs, waar het noodig is geweest de kweekelingen te kazerneren, leveren veel meer voorbeelden van wanordelijkheden en verzet tegen de superieuren op, dan andere instellingen, waar men de jongelieden vrij laat zich in te rigten zoo als zij willen. Waarvan zou dit komen? Zou het niet daarvan zijn, dat het kazerne-leven verbittert en tot verzet aanspoort? Eene kazerne biedt vele ongeriefelijkheden aan; men mist er de huiselijkheid; men staat onder tucht; van den morgen tot den avond verkeert men in spanning, of er niet door trom, trompet of hoorn een bevel zal gegeven worden, waaraan dadelijk voldaan moet worden.

Slechts dan is de kazerne aanlokkelijk, wanneer men er in de verwachting van den oorlog leeft, wanneer men er vervuld is met beelden van kruiddamp, sabelhouwen, heldendaden, roem,

ridderkruisen, enz. Dán is de kazerne een aangenaam verblijf, en van daar in oorlogstijd die overvloed van vrijwilligers, hoewel de verpleging en de aangenaamheden er alsdan nog minder zijn dan tegenwoordig.

Welke, vraagt Spreker, zijn nu de gevolgtrekkingen uit dit alles? Dat wij moeten afzien van de hoop om een voldoende aantal vrijwilligers te bekomen? In géenen deele, naar Sprekers meening. Wanneer men de middelen aangrijpt, die dezen avond in grooten getale zijn aangewezen, dan zal men er een voldoende, hoewel beperkt aantal kunnen verkrijgen; maar men zal het uitzigt om vrijwilligers in groote menigte te verzamelen en vrijwillige bataillons op te rigten, moeten laten varen. Mogt het, in strijd met Sprekers voorspelling, toch gelukken, dan zal het zijn door voor grof geld menschen uit de heffe des volks aan te werven, die, aan geen ordelijk huiselijk leven gewoon, het gemis daarvan niet zullen gevoelen, en die door vrees voor straf, en misschien nog wel voor straf aan den lijve, tot hun pligt zullen moeten gehouden worden. Want, moet het niet tot nadenken stemmen, dat Engeland, het eenige land in Europa welks leger geheel uit vrijwilligers bestaat, ook het eenige beschaafde land is, dat de lijfstraffen bij het leger nog heeft behouden? Moet het niet tot nadenken stemmen, dat daar in 1863 aan 518 soldaten 24 150 slagen zijn toegediend met de zoogenaamde kat met negen staarten; dat in datzelfde jaar 136 soldaten, bij wijze van disciplinaire straf, gebrandmerkt zijn met de letter D (*deserter*) en 115 met de letters B C (*bad character*); dat in 1864, 528 soldaten met 26 100 slagen gestraft, en 1438 met de letter D gemerkt zijn; dat in 1865, 441 soldaten slagen bekomen, en 1562 het merk D en 90 de letters B C ontvangen hebben? En Engeland is nog wel het geboorteland der philanthropie, een land, dat gewis onder de meest beschaafde van den aardbol kan worden gerekend!

Er is nog iets anders. Spreker gelooft, dat het bestaan van vrijwilliger-korpsen — voor een oogenblik aannemende, dat alles wijders hetzelfde bleef — nadeelig zal werken op de vrijwillige dienstneming. Hij kan zich niet vereenigen met de denkbeelden, dezen avond in tegenovergestelden zin ontwikkeld. Hij kan niet toegeven, dat zich evenveel vrijwilligers zullen aanbieden bij eenige weinige bataillons, op weinige punten geplaatst, als bij een grooter

aantal bataillons, over het geheele land verdeeld. De ondervinding leert toch, dat in streken, waar nooit militairen gezien worden, weinig lust voor de vrijwillige dienstneming bestaat, terwijl men daarentegen in oorden, waar zich militairen vertoonen, de lust om dienst te nemen zich plotseling bij de jeugd ziet ontwikkelen. Het is op dat beginsel immers dat een maatregel berust, die nog door velen wordt aanbevolen: het uitzenden van wervers naar plaatsen, waar geen garnizoen ligt.

Men zal zeggen, dat de militie toch over het geheele land verdeeld is; maar Spreker kan niet aannemen, dat die zwakke militie-kompagniën zulk een uitlokkend voorbeeld zullen zijn van het militaire leven, dat zij de jeugd zullen aansporen aan dat leven elders te gaan deelnemen. Evenmin kan hij gelooven, dat de miliciens, die zich, nu zij onder vrijwilligers worden ingedeeld, zoo weinig tot vrijwillige dienstneming opgewekt gevoelen, daarvoor meer genegenheid aan den dag zullen leggen, wanneer zij alleen onder miliciens blijven. Er zouden dus reeds belangrijke opofferingen noodig zijn tot verbetering van het lot des soldaats en tot aanmoediging der werving alléén, om geen nadeel te ondervinden door de scheiding van militie en vrijwilligers.

Het bestaan van vrijwillige korpsen, afgescheiden van de militie, acht Spreker, op grond van alles wat hij gezegd heeft, dus in geenen deele gewaarborgd.

Wat de militie-korpsen betreft, herinnert Spreker wat men den vorigen en dezen avond gehoord heeft over de wijze, waarop de heer STIELTJES zijne troepen over het land wil verdeelen. Dat zijne militie-kompagniën groote militaire waarde zullen bekomen, kan Spreker zich niet voorstellen. Zulk eene kompagnie ligt in het centrum van haar militie-kanton, dat dikwijls een ellendig garnizoen zal wezen. Het ligt daar met eenige officieren en manschappen, en heeft een groot gedeelte van het jaar geen troepen genoeg onder de wapenen, om zijn kader bezig te houden. Spreker kan niet anders verwachten dan dat zulk een kader langzamerhand in veerkracht moet verliezen. Om dit te voorkomen, zal men het dikwerf moeten aflossen; maar van waar moet die aflossing komen? Natuurlijk van de vrijwillige bataillons; maar die bataillons moeten reeds van meet af aan in een goed deel der kaders van de militie voorzien en ze voltallig houden. Die batail-

lons zullen dus niets dan depôts worden voor de militie-bataillons; er zal zooveel afwisseling van personeel zijn, dat er aan geen *esprit de corps* te denken valt. Evenwel behoort het bataillon eene familie te zijn; het is daar, dat het *esprit de corps* en de meer innige kameraadschap zich moeten concentreren; bij het bataillon moet die eenheid bestaan, die het gevolg is van de kennis van elkanders hoedanigheden en zelfs van elkanders gebreken. Alle andere eenheid wordt door de reglementen bepaald of in het veld verkregen. De leden van een bataillon zijn bestemd om lief en leed met elkander te deelen. Die personen bij elkander te laten is dus hoofdzak, en die hoofdzak zou bij de vrijwillige bataillons niet kunnen bestaan. Zelfs bij de militie-bataillons zou zij onmogelijk zijn. Door het van tijd tot tijd met verlof gaan en door de andere reeds genoemde oorzaken zou er zooveel afwisseling zijn, dat er aan die eenheid niet te denken zou vallen.

Spreker meende hiermede genoegzaam aangetoond te hebben, dat het noodig is, dat in den toestand der vrijwilligers verandering kome, maar dat die verbetering niet gezocht moet worden in eene afscheiding van de miliciens en de vrijwilligers.

De heer ENGELHARD, op het voetspoor van den heer BOOMS, de wenschelijkheid der afscheiding van het staande leger uit vrijwilligers van dat uit militie beamende, zal zich bepalen tot het bespreken van de mogelijkheid. Die mogelijkheid hangt geheel af van de vraag, of men een voldoende getal vrijwilligers kan erlangen.

Als een middel om vrijwilligers te bekomen, heeft men o. a. genoemd de afschaffing van de ouderlijke toestemming voor het dienstnemen door minderjarigen. Het is Spr. raadselachtig, hoe dit door menschen, die misschien zelf het geluk hebben kinderen te bezitten, kan worden verlangd. Men moet toch de regten van ieder eerbiedigen. Daar men nu aan de ouders het regt heeft toegekend hunnen minderjarigen kinderen datgeen te verbieden, wat hun in het belang hunner kinderen onraadzaam toeschijnt, mag de wetgever dat regt niet verkorten.

Spr. wenscht evenwel te wijzen op een middel, waardoor men het vereischte getal vrijwilligers zal kunnen erlangen. In een

stuk, getiteld: „Soldaten en Kolonisten,” en geplaatst in de „Nieuwe Spectator (1862),” heeft Spr. de voornaamste middelen aan de hand gegeven, om vrijwilligers voor het Indische leger te krijgen. De meeste dier middelen kunnen ook hier toepassing vinden.

Men heeft gewezen op den toestand der kazernen. Spr. is ook van meening, dat, wanneer het daar huiselijk was, dit de vrijwillige dienstneming zou aanmoedigen.

De heer BOOMS achtte de afschaffing van de plaatsvervanging en nommerverwisseling wenschelijk. Ook naar het oordeel van Spr. is die afschaffing zeer aan te raden. De nadeelen daarvan heeft men in ruime mate bij de schutterij kunnen ondervinden. De schutterij zou niet zoo slecht geworden zijn, indien de plaatsvervanging ware verboden.

Men heeft aangedrongen op verhooging van de soldij en verhooging van het handgeld. Spr. is ook van oordeel, dat dit gunstig zal werken, maar men moet dan de beurs van den Staat geene te groote eischen stellen. Men kan tot verbetering van het lot van den soldaat reeds veel doen, en hierdoor de vrijwillige dienstneming bevorderen, zonder hoogere geldelijke offers te eischen. De heer WEITZEL wees op Engeland, waar het leger van 180 000 man geheel uit vrijwilligers is zamengesteld. Die uitkomst wordt daar alleen verkregen, omdat men ondanks den stok, die nog in zwang is, aan den soldaat eene gepaste vrijheid heeft geschonken. De soldaat van het Engelsche leger mag bijv. huwen, en kan dan in de kazerne afzonderlijk wonen. Men schijnt zich maar niet te kunnen vereenigen met het denkbeeld van een gehuwd leger. In „Soldaten en Kolonisten”, als breeder in „Beschouwingen over de regeling van de bevordering, het ontslag en het op non-activiteit stellen van de Europeische officieren der in N. Indië aanwezige landmagt (1864)” heb ik deze zaak uitvoerig behandeld. Veel tegenspraak heb ik niet ondervonden, — dat dus de proef worde genomen.

De dienst bij de infanterie is waarschijnlijk ook eene reden, dat zich bij dit wapen weinig vrijwilligers aanmelden. Die dienst bestaat voornamelijk uit exerceren en inspectie maken. Ons volk heeft een arbeidzamen aard. Het heeft dan ook voorliefde voor kavallerie en artillerie, niet alleen omdat daar eene hoogere soldij ge-

noten wordt, maar omdat bij de artillerie en kavallerie de man werkzaamheden heeft, die meer overeenstemmen met zijne neigingen.

Men wenscht verbetering van het lot der onder-officieren, onder anderen door het benoemen van onder-luitenants. Onder-luitenants heeft men ook bij het Indische leger gehad, niet met het doel om het lot van de onder-officieren te verbeteren, maar om goedkoop de luitenants-plaatsen te vullen; maar de gevolgen bleven hetzelfde: hun lot was ondragelijk, gelijktijdig buiten de officiers- en onder-officiers-kringen, en men heeft ze weer moeten afschaffen. Het is theoretisch zeer mooi, maar practisch ondoelmatig.

Verbetering van de regtspleging is zeer noodig. De soldaat verlangt — en het is voorzeker een billijk verlangen — regt tegenover zijne meerderen. Maar welk regt heeft de soldaat in de tegenwoordige omstandigheden? Men kan gerust zeggen, dat de soldaat verstoken is van alle regt.

Het vormen van groote garnizoenen zal ongetwijfeld zeer bevorderlijk zijn aan de vrijwillige dienstneming. Kleine garnizoenen zijn doodend voor den militair. Hoe meer manschappen men bijeen heeft, hoe beter men ze kan bezig houden en voor den oorlogstoestand oefenen.

Een voornaam middel is ook, dat men den onder-officiersstand moet verheffen, waartoe de officieren en corps en ieder persoonlijk reeds veel kunnen doen. Thans schijnt een onder-officier als het ware zich zijne betrekking te schamen.

Het leger, dat de heer STIELTJES op het oog heeft, behoeft niet enkel zamengesteld zijn uit vrijwilligers, aangeworven in ons eigen land. Artikel 178 der Grondwet zegt: „De Koning zorgt dat er ten allen tijde eene toereikende zee- en landmagt onderhouden worde, aangeworven uit vrijwilligers, hetzij inboorlingen of vreemdelingen.” De Grondwet laat dus volkomen toe, zoowel Nederlanders als vreemdelingen tot vrijwilligers aan te werven.

De heer STIELTJES zegt in zijne voordragt van 30 Nov.: „Uit het regiment grenadiers en jagers worden 4, uit elk der 8 andere regimenten één bataillon van linie gevormd, te zamen 12 en wel zelfstandige bataillons, elk bestaande uit 1 flankeur-, 4 gewone en 1 school- en depôt-kompagnie.” Spr. meent dat een bataillon met 5 veld-kompagnien eene zonderlinge en ondoelmattige zamenstelling is, die weinig verdedigers zal vinden. De

zamenstelling van zes kompagniën, zooals in het Fransche en Indische leger, is juister en practischer.

Ten opzichte van de voorgestelde depôt-kompagnie vraagt Spr., of het niet beter ware, voor ons klein land één centraal depôt voor alle wapenen te bezitten, in plaats van 12 depôts voor de 12 bataillons, hetgeen vermoedelijk verwarring zal stichten.

Spr. zal nu overgaan tot het tweede punt. De wetten van het lager onderwijs schrijven voor onder de leervakken op de *openbare* scholen — gymnastie, waaronder men algemeen ook de militaire wapenoefeningen wil verstaan, en doen onderwijzen. Indien dit meer en meer algemeen zal plaats vinden, dan vermeent Spr. dat dit de vrijwillige dienstneming krachtig in de hand zal werken. Het militie-leger zal gelijktijdig geducht in kracht winnen. De opgewekte lust voor den wapenhandel maakt dan mogelijk, om in elke gemeente van 2300 zielen $1/2$ kompagnie-militie te vormen.

Spr. had gemeend dat het zevende punt ook in behandeling zou zijn genomen, daar hij als dan het betoog had willen leveren, met het oog op eene vereeniging der legers in Europa en Indië dat de organisatie van den heer S. niet alleen voor ons land, maar vooral ook voor de koloniën wenschelijk en doenlijk is.

De heer STIELTJES moet beginnen met den geachten leden, die over en gedeeltelijk tegen zijne vroegere voordragt gesproken hebben, dank te zeggen voor hunne welwillendheid.

Spr. doet opmerken, dat de bestrijding van zijne organisatie gedeeltelijk daaraan moet worden toegeschreven, dat de bijlage, welke hij had opgesteld tot toelichting van zijn plan, niet tijdig genoeg gereed is geweest, om gelijktijdig met zijne Verhandeling te worden rondgedeeld. Ware dat geschied, menig misverstand zou zijn voorkomen.

Zoo moet de Spr. in de eerste plaats een groot misverstand releveren omtrent de locale indeeling van troepen.

De heer Booms heeft gezegd, dat hij zeer gunstig gestemd was voor localisatie van het leger, maar niet voor plaatselijke oefeningen. Hij schijnt begrepen te hebben, dat Spr. het geheele leger kompagniesgewijze over het land wilde verdeelen. Dat was de bedoeling niet. Spr. toont aan, hoe het volgens zijn plan mogelijk

zou zijn om de 8 flanker-kompagniën met de school-kompagnie in eene groote garnizoensplaats te vereenigen, en aldus eene oefening te doen plaats hebben, zoo als de heer Booms verlangt. Spreker doet ook opmerken, hoe men volgens zijn plan het voordeel zou verkrijgen van niet zooveel kleine kompagniën te hebben, maar gedurende den tijd van een jaar meer volledige kompagniën.

Wat de vrees betreft, die men heeft uitgedrukt, dat de kaders voor een gedeelte van den tijd weinig werk zouden hebben, doet Spr. opmerken, dat het noodig is de vrijwillige korpsen, en vooral de jongelieden, meer en meer te oefenen en aan te moedigen, en gedurende de maanden dat de militie niet bij elkander is, zou men aan die kaders een nuttigen werkkkring kunnen verschaffen, door hen te doen dienen tot oefening van die vrijwillige korpsen en der schutterijen.

Spr. vestigt verder de aandacht daarop, dat volgens zijn plan de oefening met grooter garnizoen veel meer mogelijk zal worden dan vroeger. Men zal toch oefeningen kunnen houden met 4, 5, 6 bataillons in die acht hoofdplaatsen, waar de troepen zullen geconcentreerd worden, en waar men ook schutterij zal vinden. In die zelfde acht garnizoenen kan natuurlijk ook het meerendeel der linie-bataillons gelegd worden. Spr. wil juist de versnippering van het leger in kleine garnizoenen voorkomen. — Alleen de center- en reserve-kompagniën zijn een gedeelte van 't jaar over het land verdeeld.

Terwijl de gevoelens verdeeld zijn over de vraag of de afscheiding van militie en staand leger wenschelijk is of niet, heeft Spr. met genoegen gezien, dat de heer Booms de wenschelijkheid op den voorgrond heeft gesteld, en daarin door den heer ENGELHARD gevolgd is.

Spr. gelooft dat het bezwaar, om nog een paar duizend vrijwilligers te verkrijgen, niet zoo groot is, om daardoor van het plan af te zien.

Men heeft er op gewezen, dat er in Engeland 180 000 vrijwilligers zijn. Naar den maatstaf der bevolking, zouden wij er dan 20 000 moeten hebben. In Engeland vindt men dus vrijwilligers genoeg, als men ze maar goed betaalt; dat zou, meent Spr., hier ook wel het geval zijn. Dat is het voornaamste punt! Maar

vooral heeft men sterk doen uitkomen, dat men bij afzonderlijke bataillons gemakkelijker vrijwilligers krijgt dan bij gemengde korpsen.

De heer WEITZEL heeft doen opmerken, dat bij langdurigen vrede het getal vrijwilligers daalt, en dat zelfs een zweem van oorlog reeds voldoende is om het getal te doen klimmen. Dat komt, meent Spr., omdat, hoe langer de vrede duurt, hoe meer het denkbeeld van *oorlogsoefening* verloren gaat. Wanneer men een vol kader houdt voor vijf vrijwilligers, die op het appèl komen, dan wordt die toestand bereikt, welken de heer NETSCHER in de vorige vergadering heeft geschetst, dat een geheel kader toekijkt op weinige manschappen, en dat het leven voor den soldaat niet houdbaar is. Wanneer een bataillon veld-artillerie, dat naar de formatie geheel uit vrijwilligers bestaat, — wat de artilleristen betreft, niet wat de stukrijders aangaat — in tijd van oorlog, als van 1830 tot 1839, geheel compleet is, dan heeft men zes officiers voor een paar honderd man, een groot getal paarden en een-entwintig voertuigen, en dan is het leven van den soldaat geheel anders, dan wanneer zij slechts 20 man onder zich hebben. Spr. gelooft dat men door de formatie van groote bataillons, wier sterkte meer nadert tot den oorlogstoestand, meer vrijwilligers zal verkrijgen, en het doet hem genoegen dat Sprekers, die het in andere punten niet eens met hem waren, hem in dit punt gelijk hebben gegeven.

Er zijn verscheidene middelen aangegeven, waardoor men de vrijwilligers zou kunnen behouden of verkrijgen. Spr. meent, dat men echter één middel om ze te behouden heeft vergeten. De meeste onder-officiëren verlaten het leger om te huwen. Sedert een vorigen Minister van Oorlog is het getal gehuwde onder-officiëren verminderd, door de bepaling dat de sergeants-majoor, die vroeger niet medetelden, in het vervolg wel zouden medetellen in de sterkte. Vele onder-officiëren verlaten het leger om te huwen, zoodra zij eenig postje kunnen verkrijgen. Spr. meent dat bij de organisatie, door hem voorgesteld, met afzonderlijke militie-bataillons, waarvan het kader gedeeltelijk uit de linie-troepen is getrokken, er geen bezwaar meer bestaat om het huwen te veroorloven voor allen, die bij deze militie-bataillons dienen. Thans, zegt Spr., bestaat er groot bezwaar om den onder-officiëren toc te staan zich

in het huwelijk te begeven, omdat de kompagniën uit vrijwilligers bestaan, maar wanneer zij uit ongehuwde miliciens zullen zijn zamengesteld, zal het geen bezwaar meer hebben om aan 4 of 5 personen uit het kader, per kompagnie het huwen te veroorloven. Daardoor zou dus de reden vervallen, waarom de onder-officieren hun ontslag vragen. Spreker acht zich verplicht, den heer Booms inzonderheid op één punt opmerkzaam te maken. Hij heeft gezegd: „Het kader zal niet voldoende uit de militie te vinden zijn, en dat wordt bewezen door een feit, dat men bij de militie-soldaten er slechts 1 op 18 vindt, die geschikt zijn voor korporaal, terwijl men er bij Sprekers organisatie 1 op 11 zou moeten vinden.” Die vergelijking gaat echter, volgens den Spr., niet op. Thans heeft men een klein staand leger, 13 000 à 15 000 man, waarbij de vooruitzigten, om officier te worden, zeer gering zijn gemaakt. Vóór 25 jaren werden die vooruitzigten zelfs geheel afgesneden, en een Minister van Oorlog bepaalde plotseling, dat die honderden jongelieden, die met dat vooruitzicht in dienst waren getreden, aan den dijk zouden gezet worden, en de officieren voortaan alleen uit de Akademie zouden worden getrokken. Dit heeft een verderfelijken invloed op het gehalte van het leger gehad. Juist daarom ook is het gehalte van het Engelsche leger zoo gering, omdat daaruit geen enkel officier getrokken wordt, en deze alleen uit de aristocratie komen. In den laatsten tijd is daarin eenige wijziging gebragt, maar in den regel wordt de Engelsche soldaat toch geen officier. Bij het Nederlandsche leger bestaat die toestand ook nog grootendeels. Dat leger is dus niet uit de meer beschaafde standen zamengesteld. Ieder, die zich het leger vóór 30 jaren herinnert, weet dat de zonen ook van de aanzienlijkste familiën en de hoogst geplaatste ambtenaren, met velen uit den burgerstand, als volontairs (zoo als men toen zeide) bij de korpsen geplaatst waren; maar later zijn dergelijke jongelieden uit de gelederen verdwenen.

Van het oogenblik af, dat men meer vooruitzigt op den officiersrang opent, zal het gehalte van het staande leger verbeteren en zal het gemakkelijker zijn het kader te krijgen. Doordien de militie nu niet plaatselijk is, zoodat zij niet gelijk de schutterij plaatselijk geoefend kan worden, haalt men de miliciens uit hunne gemeenten, en zendt hen naar een ander gedeelte van het land,

om in dezelfde kazerne met de vrijwilligers, die niet uit de meer beschaafde standen zijn, zamen te wonen. Dit schrikt vele ouders af, en het meest ontwikkelde gedeelte van het volk onttrekt zich aan de dienst door plaatsvervanging of nommervervisseling. Er blijft dus het gedeelte over, dat weinig ontwikkeld is, en Spr. betuigt dan zijne verbazing, dat daaronder nog 1 op 18 geschikt is. Maar van het oogenblik af, dat men de militie-dienst aangenamer maakt, daarbij vooruitzigten opent, en de manschappen in de groote steden legt, die centrum van ontwikkeling zijn, zal de plaatsvervanging grootendeels en zonder dwang ophouden, de jongelieden uit den beschaafden stand zullen ook dienen, en dan zal het gedeelte, dat geschikt is, veel grooter worden. Waarom is er in Pruissen nooit gebrek aan kader geweest? Daar heeft men, zoo te zeggen, geen staand leger, behalve eenige oude onder-officieren en soldaten; maar ieder dient 3 jaren, en die militie bevat het geheele ontwikkelde gedeelte van het volk, en door éénjarige dienst krijgt men de officieren, die ook Spr. wenscht te krijgen. De heer Booms redeneert uit den ouden toestand, maar Sprekers doel is juist dien te wijzigen, en een geheel nieuwen toestand in 't leven te roepen.

De hoofdzaak is deze. Wij hebben tegenwoordig de kaders voor 200 kompagnien; Spr. had gerekend er noodig te hebben voor 400. Wel was de sterkte van 140 hoofden wat klein, maar hij rekende er op, dat bij het uitbreken van een oorlog eene massa jongelieden ook buiten de militie-jaren (bijv. van 17, 18 en 19 jaar) zich zouden aanmelden, en men dus ligtelijk eene versterking van de kompagnien zou bekomen. Om dan niet genoodzaakt te zijn de kompagnien uit haar verband te rukken, achtte Spr. het beter te beginnen met de sterkte, die hij heeft voorgesteld.

Bovendien, wanneer men begint met eene locale standplaats, dan kan die inrigting niet telkens gewijzigd worden. De gemeente zal gehouden zijn het kader te huisvesten, en niet alle 5 of zelfs 10 jaren mag dat veranderd worden. Als men in aanmerking neemt, dat de bevolking in 25 jaren met 25 à 30 percent toeneemt, dan is deze inrigting voldoende om na 25 jaren de sterkte van kompagnien te geven, die de heer Booms wenschelijk acht, en die verbroken zou moeten worden, indien Spr. dadelijk met de volledige sterkte begon.

Nog heeft de heer Booms gesproken van de nadeelen, die uit de plotselinge invoering van dit stelsel zouden voortvloeijen; doch niets is verder van Sprekers denkbeeld verwijderd. Hij begrijpt zeer goed, dat met een oorlog, die welligt kort op handen is, niets gevaarlijker zou zijn dan de nu voorhanden bataillons uit elkander te rukken. Maar hij gelooft, dat men op eene zeer geleidelijke wijze tot het nieuwe stelsel zou kunnen overgaan. Dat stelsel strekt toch om de troepen te localiseren; om de bataillons, die bijv. in Groningen liggen, zamen te stellen uit miliciens uit de provincie Groningen, die in Maastricht uit miliciens uit Limburg, en zoo overal: *in hetzelfde vaste district dezelfde vaste militie*. Spreker laat de bataillons zoo als zij zijn, maar verdeelt het land in 32 districten en deelt bij ieder bataillon onveranderlijk miliciens in van 't zelfde district; dit houdt hij 5 jaar vol, en dan heeft hij het bataillon, dat hij verlangt. Dit is dan zonder schokken geschied.

Wat de vrijwilligers betreft, indien men de proef niet durft nemen met 12 bataillons, dan beginne men met 4 uit de grenadiers en jagers; daarvoor is personeel genoeg; die 4 bataillons zijn, als 't ware, van zelf aangewezen. Den bataillons grenadiers en jagers, die reeds eene grootere sterkte bezitten van vrijwilligers dan de andere bataillons, geve men geene miliciens, maar men werve vrijwilligers aan, en trachte ze zoodanig op het compleet te brengen, dat men hebbe een vrijwillig regiment, geschikt om alle diensten te vervullen. Gelukt dit, dan ga men bij de 8 regimenten infanterie voort, één dier bataillons op te rigten. Dan zal er geen samenhang verbroken worden, en komt men van het oude stelsel geleidelijk tot het nieuwe.

De heer NERSCHER heeft beweerd, dat militie-troepen nog nooit te velde iets hadden uitgevoerd, en gewezen op de Engelsche, Fransche, Duitsche en Amerikaansche troepen van dien naam. Doch Spreker doet opmerken, dat men den naam moet afscheiden van de zaak. Men kan natuurlijk militie-bataillons hebben, die geene waarde bezitten, daar zij niet genoeg geoefend of van geene voldoende kaders voorzien zijn. Maar het bewijs is geleverd, dat in Nederland militie-bataillons goed kunnen zijn; bij Quatre-Bras en Waterloo had men, — onder meer andere, die Spreker zich nu niet dadelijk herinnert, — reden om te vreden te zijn, over het 5e

en het 8e bataillon, onder de Kolonels WESTENBERG en DE JONG. Die bataillons, ieder 500 man sterk, waarvan zij ieder 200 man voor den vijand verloren, waren eerst in 1814 opgericht, en bestonden geheel uit militie, alleen met kaders uit het leger. Die proef met militie viel dus niet zoo slecht uit, en blijkbaar is er geen jarenlange voorbereiding voor noodig. Spreker zou wel te vreden zijn met den uitslag, wanneer de nu voorgestelde militie-bataillons dat voorbeeld volgden.

Er is gewezen op het verschil van landaard; de Zwitsers onder anderen zouden meer oorlogszuchtig zijn dan de Nederlanders. Men heeft het wel eens voorgesteld, alsof al de Zwitsers scherpschutters zijn, die op 1000 passen het doel treffen. Een Zwitsersch hoofd-officier heeft onlangs in een werk het een en ander medegedeeld, dat daarmede in strijd is (1). Er is ook eene reden vervallen, waarom ook de Zwitsers zulke voortreffelijke militairen zouden moeten zijn. De heer NETSCHER heeft reeds aangehaald, dat er vroeger vele Zwitsers in andere landen dienden en later in hun vaderland terugkeerden; maar die toestand is sedert vele jaren veranderd. De Fransche regimenten Zwitsers zijn na de omwenteling van 1830 ontslagen; Nederland was daarmede reeds in 1829 voorgegaan; Napels heeft die voorbeelden voor weinige jaren gevolgd. Op het oogenblik zijn er geene Zwitsers meer in vreemde dienst, en die invloed kan de Zwitsersche troepen dus niet beter maken dan de Nederlandsche.

Wat het karakter betreft, — aangenomen dat er elders meer jagers zijn en deze meer geoefendheid in het schieten bezitten, — zoo moet men aan den anderen kant op de eigenschappen der Hollandsche natie letten, die vreemden missen: eene groote volgzzaamheid om alles te doen wat noodig is, en belangrijke officers te brengen, als maar eenmaal het pertinente en onbetwifelbare nut is bewezen en het vaderland in gevaar is. Spreker twijfelt, of men bij de meest militaire natiën, bijv. in Frankrijk of Pruissen, de nationale garde of de landweer 4 jaar uit hunne haardsteden zou kunnen houden, zooals men bij ons onafgebroken van 1830 tot

(1) Zie onder anderen het gesprokene door den heer BOOMS in de vergadering van 6 April 1866.

1884 met de schutterij gedaan heeft. Hij betwijfelt, of eenig land een voorbeeld kan aanwijzen van zoodanige bereidwilligheid, en dit is eene eigenschap waarop veel aankomt.

Wat de snelheid van mobilisatie der militie betreft, hangt alles af, niet van den naam, maar van den *tijd van oefening*. Wanneer een deel van de militie, die Spreker op het oog heeft, 1½ à 2 jaren geoefend wordt, terwijl dit thans slechts 5 maanden geschiedt, dan ziet hij niet in, dat die naam van militie veel kwaad zal doen. Het voordeel van de mobilisatie ligt in het snellere marcheren dan thans. Volgens de plannen van den Minister van Oorlog zullen 36 000 man te velde komen zonder militie. Die miliciens zullen dan uit Groningen, den Helder, Maastricht, Middelburg enz. komen, en elkander aan alle kanten kruisen, om de bataillons te zoeken, die ook niet stil liggen maar reeds op marsch zijn, waardoor veel tijd verloren gaat. Een bataillon, dat bijv. in Groningen ligt, en zijne manschappen uit een omtrek van een paar uren kan verzamelen, zal veel spoediger mobiel zijn.

De heer ENGELHARD heeft gevraagd: „Waarom die organisatie van linie-bataillons in 5 kompagnien, en waarom een depôt? Waarom geen centraal depôt?” Spreker antwoordt, dat onze infanterie-bataillons tegenwoordig uit 1 tirailleur-kompagnie en 4 gewone kompagnien bestaan. Is het beter er zes te hebben, dan wil hij dit toegeven. De oprigting van een centraal-depôt zou hij niet wenschelijk achten, maar tot het stelsel zelf doet het niets af, want of de manschappen vereenigd worden in een centraal-depôt of bij de kompagnie, doet niets ter zake. De reden was, om van die bataillons zooveel mogelijk een zelfstandig geheel te maken. De toevoeging van de school-depôts moet dus dienen om volledige zelfstandigheid aan de bataillons-kommandanten te geven. Aan het stelsel doet dit echter niets af.

Wat het cijfer betreft van 2300 zielen, herinnert Spr., dat wanneer men, zooals hij in de vorige bijeenkomst opgaf, drie percent van de bevolking nam, dit zielental reeds voldoende zou zijn om eene halve kompagnie te vereenigen, terwijl wanneer men één percent nam, een cijfer van 7000 zielen zou noodig wezen. Daarom wil Spr. niet beweren dat overal plaatselijke oefeningen mogelijk zouden zijn, maar zeker zouden die uitgebreider kunnen plaats vinden, wanneer die toegepast werden op een

kring van 2300 zielen, dan wanneer men moest blijven binnen den kring van 7000 zielen.

De Voorzitter geeft in overweging, daar deze bijeenkomst niet bestemd is om *besluiten* te nemen, aan de discussie niet *te veel* uitvoerigheid te geven. Zonder evenwel die discussie te willen smoren, stelt hij voor, thans punt 2 en 3 als voldoende toegelicht te beschouwen.

De heer SALVADOR vraagt en bekomt daarop nog het woord voor het doen eener korte mededeeling, in verband met het tweede hoofdpunt, dat de tegenwoordige organisatie van het middelbaar onderwijs de door den heer STIELTJES verlangde inrigting in de hand werkt. Dit kan in tweeërlei opzicht het geval zijn.

Vooreerst. Volgens den heer STIELTJES zouden er zijn militie-luitenanten. Gemakkelijk zouden die nu in een paar jaren kunnen gevormd worden. Door het middelbaar onderwijs komen toch de jongelui in 't bezit van die basis van kundigheden, die hen geschikt maakt om binnen korten tijd officier te kunnen worden.

In de tweede plaats. Op de burgerscholen wenscht men nevens eene wetenschappelijke en practische opleiding ook te zorgen voor eene ontwikkeling van het ligchaam. Daarvoor is bij de wet op het middelbaar onderwijs de gymnastiek als verplicht vak van onderwijs voorgeschreven. Dit is niet het geval met militaire oefeningen. Te Haarlem is nu de bepaling vastgesteld, dat een leeraar voor de gymnastiek zal worden aangesteld, en daarnevens een onder-leernaar, bekwaam in het exerceren en het behandelen der wapenen. Daardoor zoekt men reeds van jongs af een zekeren militairen geest aan te kweeken. Voor het bijwonen dier militaire oefeningen zal echter eene extra-betaling moeten gedaan worden, maar vermoedelijk zal dit geen bezwaar zijn voor de meeste jongelieden om daaraan deel te nemen.

De heer BOSSCHA zegt, dat de heer SALVADOR zich bedriegt, wanneer hij van de veronderstelling uitgaat, dat de gymnastiek onder de verplichte vakken van onderwijs is opgenomen. Althans aan de Rijks-scholen is geen vak verplichtend, en kan men de lessen bijwonen die men verkiest. Dit neemt niet weg, dat aan

de Rijks hoogere burgerscholen onderwijs in de gymnastiek gegeven wordt, en oefeningen in den wapenhandel plaats vinden. Als bewijs dat deze regeling niet nadeelig werkt op het onderwijs, ook van gymnastiek, vermeldt de Spreker, dat aan eene der Rijks-scholen, die te Tilburg, aan jongelieden die zich niet behoorlijk gedragen, het bijwonen van de oefeningen in den wapenhandel wordt ontzegd. Het is gebleken, dat geene straf zoo goed werkt als deze. Op die wijze kan dus het ware middel gevonden zijn om dien geest aan te kweeken, dien men, ook met het oog op 's lands weerbaarheid, verlangt.

De heer NETSCHER zegt, dat hij met bijzondere belangstelling de nadere toelichtingen van den heer STIELTJES heeft gehoord, doch met leedwezen bespeurd heeft, dat de heer S. uit zijne vorige rede heeft begrepen, dat hij den moed en de militaire bruikbaarheid der Zwitsers stelt boven die der Nederlanders. Dit is geenszins het geval. Hij stelt den moed van niemand boven dien der Hollanders. Ook nadat hij in de gelegenheid is geweest verschillende volken te leeren kennen, is hij met onzen landaard tevreden. Spr. heeft alleen gezegd, dat de landaard der Zwitsers er meer toe leidt om in vreedstijd gewillig en met vrucht wapen-oefeningen te houden; ook omdat zij van der jeugd af gewoon zijn met het geweer om te gaan, en reeds op hunne scholen exerceren leeren.

De beraadslaging over de hoofdpunten 2 en 3 wordt daarop gesloten.

Over de hoofdpunten 4 en 5 heeft geene beraadslaging plaats.

Beraadslaging over het 6de hoofdpunt, luidende:

„Eene dergelijke indeeling der militie lost tevens bij het leger het vraagstuk op van het verkrijgen van jonge hoofd-officieren, zonder buitensporige uitgaven voor de schatkist, en zonder willekeurige toepassing van het stelsel van bevordering bij keuze.”

Over het 6de hoofdpunt brengt de heer BOOMS het volgende in het midden. De heer STIELTJES stelt zich voor om uit de militie een gedeelte der luitenants te trekken, die niet zullen

mededingen naar hogere rangen, en ziet hierin het middel om jonge hoofd-officieren te verkrijgen zonder buitensporige uitgaven voor de schatkist. Spreker ziet dat echter nog niet in; men zal wel jonge kapiteins verkrijgen, maar deze zullen des te langer in den kapiteins-rang verblijven, want voor 5 of 6 kapiteins per bataillon zal men, even als thans, slechts ééne hoofd-officiersplaats hebben; en mogt men door dat stelsel aanvankelijk ook al jonge hoofd-officieren bekomen, dan verstoppen deze het avancement voor de volgende, wat juist het nadeel is, door den heer S. aan de bevordering bij keuze toegeschreven, doch dat bij dit stelsel niet in die mate voorkomt. In den kapiteins-rang toch kan men slechts $1/8$ bij keuze aanstellen; datzelfde kan men toepassen op den hoofd-officiersrang. Men verkrijgt dan wel voor een gedeelte jongere hoofd-officieren, maar niet voor het geheel. Bovendien valt door het ancienneteits-stelsel de émulation weg, die alleen door de bevordering bij keuze wordt opgewekt.

Wat nu het bedrag van het kader, uit de militie te trekken, aangaat, Spr. heeft wel degelijk gerekend op verbetering ten deze door het middelbaar onderwijs, maar niet in die mate als de heer S. Hij rekende onder anderen ook niet op zoo'n groot getal jonge lieden uit den beschaafden stand voor militie-luitenants; het voorbeeld van Pruisen gaat hier niet op, omdat in Pruisen de plaatsvervanging niet bestaat.

De heer STIELTJES wenscht nog eenige punten te releveren, die de sprekers hebben behandeld. Hij doet opmerken, dat wij tegenwoordig een groot getal luitenants, een klein getal kapiteins en een nog kleiner getal hoofd-officieren hebben, zoodat de bevordering in den regel langzaam gaat, en men lang moet blijven in den luitenants-rang, eer men hoofd-officier wordt. Spreker wijst er op, dat men door het plaatselijk maken van de militie, afgescheiden van het staand leger en de vereeniging van het Nederlandsch met het Indisch leger, dubbel zooveel kapiteins, maar minder luitenants zal verkrijgen, zoodat de bevordering tot kapitein enorm snel zal gaan, misschien na vijfjarige dienst als luitenant. Zoo zal men een geheel stel van jonge kapiteins verkrijgen. Door de vereeniging der beide legers zal men ook jonge hoofd-officieren verwerven.

Spreker zal niet terugkomen op de quaestie der bevordering bij keuze en de nadeelen daarvan. Hij heeft te kort als officier in het leger gediend — slechts tien jaren als tweede luitenant — (*gelach*) om met genoegzamen grond te kunnen oordeelen, of door avancement buiten keuze alle ambitie verloren gaat.

De discussiën over de 6 eerste hoofdpunten hiermede afgelopen zijnde, geeft de Voorzitter het woord aan den heer Booms over een punt dat niet aan de orde is, en zegt deze het volgende :

Mijne Heeren! Wij staan aan het einde van het zoo betekenisvolle jaar 1866. De overtuiging is algemeen gevestigd, dat onze weerbaarheid veel te wenschen laat, veel verbetering behoeft om de natie met volle vertrouwen de belagers van haar onafhankelijk bestaan te zien tegentreden. Maar de overtuiging, dat er onmiddellijk handen aan het werk moeten geslagen worden om den opkomenden storm het hoofd te kunnen bieden, schijnt niet zoo algemeen te zijn, en dat is te betreuren. Een gedeelte van het volk maakt hierop eene uitzondering: het heeft handen aan het werk geslagen, het oefent zich in den wapenhandel; 't is echter nog maar een klein gedeelte. Intusschen heeft de Regering dat ontwaken met sympathie begroet, en die poging ondersteund. Dat is de winst, maar ook de eenige winst; overigens bevindt zich onze weerbaarheid aan het einde van dit jaar nagenoeg in denzelfden toestand als vorige jaren. Wel bestaan er goede voornemens, zijn er organisatiën voorbereid voor het leger, projecten tot slooping hier en versterking daar, en is een en ander bij de Kamers aanhangig gemaakt, — maar tot stand gekomen is er nog niets, en dat in een tijd waarin maanden voor jaren tellen, en terwijl de meeste dier zaken sedert nagenoeg het vierde eener eeuw door de pers worden besproken. Zullen wij dan eeuwig blijven redekavelen! Men zal ons wel niet kunnen toeroepen: „gij beraadslagt, en *Catilina* staat voor de poort,” want wij hebben gelukkig geen *Catilina* in ons midden. Maar zal men ons het verwijt niet kunnen toevoegen: „gij beraadslagt, en *Hannibal* staat aan de grenzen,” dan dient er gehandeld, onverwijld gehandeld te worden. Ik zal niemand in het bijzonder beschuldigen van het geleden tijdverlies te hebben veroorzaakt; maar ik mag

daarvan toch beschuldigen onze omslagtigheid, die eene spoedige, en zoo ik meen, ook eene goede afdoening van zaken in den weg staat; maar ik beschuldig daarvan de traagheid en onverschilligheid omtrent onze weerbaarheid, die ons Hollanders eigen is, waartegen JOHAN DE WITT reeds te velde trok, en die in dezen tijd van staatkundige vervorming en plotselinge oorlogen tot ons verderf moeten leiden, zoo wij die niet weten af te schudden. Intusschen, in deze *Vereeniging* kunnen wij slechts op de feiten wijzen, kunnen wij niets anders doen dan beraadslagen. Maar dit doende kunnen wij het jaar besluiten met tevens den wensch uit te drukken, dat daarbuiten, waar handelen mogelijk is, eindelijk eens gehandeld, doortastend gehandeld zal worden; en met dien anderen wensch, dat de massa van het volk zich zal aansluiten bij die kleine schaar, die toont dat het haar met ons nationaal bestaan ernst is. Eerst dan, wanneer Volk en Regering zich reeds in vreedstijd krachtig toonen, zal Nederland met Oranje — want deze zijn meer dan ooit onafscheidelijk — de toekomst bezweren, of in alle geval met gerustheid kunnen afwachten.

Nadat 41 leden zijn aangenomen, wordt de Vergadering gesloten.

Namens het Bestuur,

P. G. Booms.

BIJLAGE

*tot het gesprokene door den heer T. J. STIELTJES, in
de vergadering van 30 November 1866.*

Bij de aangenomene oorlogsterkte van omstreeks 140 hoofden voor eene kompagnie, die door toevloed van jeugdige vrijwilligers in tijd van oorlog wel tot 170 zal klimmen, wordt op een kader van 25 hoofden gerekend. Bij de 72 linie- en 8 militie- school-kompagnien bestaat dit kader geheel, bij de andere militie-korpsen gedeeltelijk uit miliciens, zooals onderstaand tafeltje aanwijst.

Sterkte van een kompagnies-kader bij de

Benamingen der raugen.	72 Linie- en 8 school-kompagnien.		64 Kompagnien flankeurs.		128 Center- kompagnien.		128 Kompagnien reserve.	
	Uit de		Uit de		Uit de		Uit de	
	linie:	militie:	linie:	militie:	linie:	militie:	linie:	militie:
Kapiteins.	1		1		1		1	
Luitenants.	2		1	1	1	1		2
Onder-luitenants.	1		1			1		1
Serg.-majors.	1		1		1		1	
Sergeanten.	6		2	4	2	4	2	4
Fouriers.	1		1			1		1
Korporaals.	10		4	6	2	8		10
Hoornblazers.	3		2	1	1	2	1	2
te zamen	25		13	12	8	17	5	20
			25		25		25	

Het uit de plaatsvervangers te trekken kader wordt *unifien* de normale sterkte berekend.

De aanvulling met manschappen geschiedt als volgt:

Linie-bataillons. Elke linie-kompagnie bekomt 75 vrijwillig aangeworven soldaten, uit welke ook het Indische leger wordt aangevuld. Aanwerving voor Indië *buiten* het leger heeft niet meer plaats; alleen kunnen geoefende miliciens van goed gedrag, ook voor dat leger worden aangenomen. De aan te werven vrijwilligers worden getrokken, eerst zoo veel mogelijk uit Nederland, daarna uit de Vlaamsch sprekende gedeelten van België, de Neder- of ook Plat-duitsch sprekende gedeelten van Duitschland, verder uit Denemarken, Zweden en Noorwegen. Andere landaarden worden niet dan bij zeldzame uitzondering toegelaten, bijv. wanneer het personen zijn van Nederlandsche afkomst en die de taal reeds magtig zijn. De 72 kompagnien zullen dus te zamen sterk zijn:

72 kapiteins,
144 luitenants,
72 onder-luitenants,
72 serg.-majoor's,
432 sergeanten,
72 fouriers,
720 korporaa's,
216 hoornblazers,
5400 vrijwillige soldaten.

te zamen 7200 hoofden,
waarvan een gedeelte, als soldaten der 1^e klasse, eene hoogere bezoldiging zou moeten hebben, onverminderd de toelagen voor 6, 12 of meer jaren dienst. Zonder groote handgelden, maar met verbetering van het lot van den soldaat, vooral met verbetering der pensioenen, zal dit getal wel uit de genoemde landstreken te verkrijgen zijn. Ik moet bovendien doen opmerken, dat gerekend is op eene vermindering der kavallerie, die thansaan vrijwilligers telt (buiten de officieren) 845 man kader en 1541 soldaten, te zamen 2386. Ook de artillerie kan, bij langeren dienstdtijd en meer oefening der militie, met minder vrijwilligers volstaan.

Aannemende dat het getal plaatsvervangers (in 1863 sterk 1187, in 1864 sterk 1323, dus globaal per jaar 1200 en voor vijf liggingen thans 6000) door de meer plaatselijke inrigting daalt tot 4000 in 't geheel, dan kan men aan elke kompagnie linie-insan-

terie 35 daarvan, dus te zamen 2520 toedeelen, en nog 1480 voor artillerie, kavallerie en genie-troepen overhouden. De linie-kompagnie wordt dan op voet van oorlog 135 hoofden, het bataillon van 6 kompagniën 810 hoofden, waarvan er 700 te velde kunnen trekken. Geeft dan elke der 5 veld-kompagniën 3 onder-officiëren en korporaals af aan dat depôt, dan kan dit spoedig op twee kompagniën gebragt en door den dan grooten toeloop van vrijwilligers versterkt worden. Genoegzaam kader is daartoe voorhanden, des noods zelfs om het op 3 kompagniën te brengen. Uit de plaatsvervangers namelijk zou één uit elke ligting, dus in 't geheel 30. tot korporaals worden opgeleid. Bij 12 maanden eersten dienstdijd en vier malen herhaling van zes weken, kan dit geen bezwaar hebben. Alles is dus voorbereid om *dadelijk* met 12 bataillons van 700 man te velde te trekken, en om *spoedig* 12 halve bataillons van 400 à 450 man in de vaste punten te hebben. Het eerste jaar dienst der aangeworven vrijwilligers wordt doorgebragt bij de depôt- of school-kompagnie, waar tevens aan de vreemdelingen onderrigt wordt gegeven in de Nederlandsche taal. De andere kompagniën bestaan dus voortdurend uit volledig geëfende soldaten.

Het gedeelte der officiers-plaatsen bij het leger, uit dit leger zelf aan te vullen, moet eens en vooral bij de wet bepaald zijn. Geene ministeriële willekeur moet de vooruitzigten van honderden jongelieden komen breken, zooals hier te lande eene kwart eeuw geleden geschied is.

De staf van ieder door een majoor gekommandeerd zelfstandig bataillon, zou onder anderen een kapitein als adjudant hebben.

Militie-schoolkompagniën. De 8 school-kompagniën krijgen, bij het vast kader van $8 \times 25 = 200$ hoofden, jaarlijks 500 jongelieden, die twee jaren vrijwillig dienen, om opgeleid te worden tot officier der militia. De kompagniën zijn dus sterk:

aan kader 200 man
 „ militia 1000 „

te zamen 1200 „ of 150 per kompagnie.

Na volbragten tweejarigen cursus blijven zij drie jaren tweede luitenant of onder-luitenant der militie, of onder-officier bij de militie, in zoo verre er geene vacatures als officier zijn, om later in hooger rangen in de schutterij te treden.

Die officiers-plaatsen bij de militie zijn in getal:

bij 64 flankeur-kompagniën	64
„ 128 center-	256
„ 128 reserve-	384

te zamen 704

waarvan dus jaarlijks $\frac{1}{3}$ of 235 moet worden aangevuld door jongelieden uit de school-kompagniën. Er blijven alzoo jaarlijks $500 - 235 = 265$, of in 't geheel $3 \times 265 = 795$ jongelieden van tweejarigen cursus over, die bij voorkeur innemen de militie-onderofficiersplaatsen der flankeurs ($4 \times 128 = 512$ in getal) en die verder over de andere militie-kompagniën verdeeld worden, zoodat iedere center- of reserve-kompagnie er minstens één krijgt. Komen nu die jongelieden in April bij de school-kompagnie, dan kunnen zij in September (dus na vijf volle maanden dienst) een kamp betrekken, met de flankeur-kompagniën en enkele der linie-bataillons. Worden nu in dat kamp het eene jaar veld-manoeuvres en in het andere jaar verdediging en aanval van vestingen beoefend, dan zijn na twee jaren die jongelieden zeker volkomen in staat, om hunne plaatsen in de militie met eere te vervullen.

De 64 flankeur-kompagniën. Deze liggen, onder de bevelen van den bataillons-kommandant, te samengetrokken in het naastbijgelegen garnizoen, liefst vesting. Zij worden aangevuld door 15 000 man der militie uit de vijf dienstjaren, en worden dus *schijnbaar* te sterk, namelijk buiten het vaste kader van 13 hoofden, nog 234 man. Men gelieve echter te bedenken dat daar af gaan:

aan onder-officiëren en minderen als kader der
128 center-kompagniën. $128 \times 15 = 1920$ hoofden
aan onder-officiëren en minderen als ka-
der der 128 reserve-kompagniën. . $128 \times 17 = 2176$ „

te zamen. 4096 „

of 64 voor ieder der 64 flank-kompagniën, die dus slechts 170 hoofden buiten het vaste kader van 13 hoofden sterk blijven. De meening is, op voet van oorlog een 30 à 40 dezer geheel geoefende manschappen bij hunne respectieve reserve-kompagniën te doen overgaan, waardoor deze zeer aan bruikbaarheid zullen winnen.

Bij een dienstdag van 12 maanden dus, en dan nog viermalen zes weken, zullen bruikbare onder-officieren en korporaals uit deze manschappen zijn te trekken, en zullen zij, die als soldaat overblijven, volledig geoefend kunnen zijn.

Door telken jare de 4 ligtingen, twee aan twee, zes weken op te roepen, waarvan er vier in kampen worden doorgebracht, zijn die kompagniën gedurende bijna drie maanden per jaar ruim 150 hoofden sterk, en gedurende de rest van 't jaar 60 hoofden.

De 128 center-kompagniën. Deze liggen verdeeld in de 128 kompagnies-kantons, elk gemiddeld 27 000 zielen tellende. Zij oefenen de manschappen gedurende de eerste drie maanden der vijf maanden werkelijke militie-dienst zoo na mogelijk bij of wel in de gemeenten, in verband met de kaders der 128 reserve-kompagniën. Gedurende de laatste twee maanden worden zij bataillongewijze bij de steeds verzamelde flank-kompagniën vereenigd, vóór dat deze naar het kamp gaan. De *herhaling* der oefeningen heeft weêr kompagniesgewijze plaats, en daarbij kunnen de oefeningen der schutterij zich aansluiten. Deze 128 kompagniën verkrijgen 16 000 lotelingen, of 125 per kompagnie, makende met het vaste kader van 8 hoofden, 133 te zamen.

De 128 reserve-kompagniën. Deze worden aangevuld door dezelfde kantons als de 128 center-kompagniën, maar de kleine vaste kaders liggen in eene andere gemeente, zoodat elk kanton van 27 000 zielen twee centrum van locale oefening aanbiedt, dus één per 12 000 à 14 000 zielen. Zooals reeds is gezegd, vallen de oefeningen en herhalingen zamen met die der center-kompagniën en actieve schutterijen. Daar de vaste kaders van deze kompagniën gedurende een deel des jaars zonder werkzaamheden zouden zijn, worden ze dan gebruikt tot locale oefening der

jeugdige vrijwilligers van 17, 18 en 19 jaar, die zich daartoe aanbieden. Ook de vaste kaders der center-kompagnien worden tot dat doel gebruikt. Ook wordt het personeel van die vaste *verspreide* kaders om de 2 à 3 jaar omgewisseld met het zeer actieve kader der school- en flanker-kompagnien. De 128 reserve-kompagnien bekomen 14 000 lotelingen, of 110 per kompagnie. Met het vaste kader van 5 hoofden wordt de sterkte 115 man, waarbij in tijd van oorlog een gedeelte der langer gediende manschappen der flanker-kompagnien kan overgaan, om de sterkte ook op 140 hoofden te brengen.

Algemeene opmerking. De Regering moet al het mogelijke doen, om de oefeningen in den wapenhandel vrijwillig aan te moedigen bij *alle* jongelieden van 17, 18 en 19 jaar. In elk kompagnies-district moeten één of twee schietplaatsen zijn, waar alles voorhanden en ingerigt is om althans het schieten tot op 200 el afstands aan te leeren. De 256 kaders der center- en reserve-kompagnien zijn van zelve met het toezigt op die schietplaatsen en het onderhouden der wapenen belast. De dienstdag bij de center- en reserve-kompagnien moet verkort kunnen worden, wanneer de miliciens zich reeds vroeger vrijwillig geoefend hebben. Op dien jeugdigen leeftijd is die wapenoefening een voordeel in alle opzichten, daar lichaams-oefeningen nuttig zijn voor de gezondheid, vooral wanneer veel tijd op scholen wordt doorgebracht. Het aantal jongelingen van 17, 18 en 19 jaar bedraagt ongeveer 100 000, of bijna 3 pct. der bevolking, en kan dus in oorlogstijd een krachtig element worden tot aanvulling van het leger en van plaatselijke korpsen, die het leger voor directe operatiën beschikbaar stelt.

Zoo min mogelijk worden de militie-manschappen gekazerneerd; zooveel mogelijk aan hen de gelegenheid gelaten om in hunne familiën te blijven.

Zij, die zulks verlangen, kunnen, ook daár waar kazernering onmisbaar is, zaterdag-middag en den geheelen zondag naar hunne haardsteden terugkeeren.

De 4 reserve-kompagnien komen in oorlogstijd onder het bevel van den kapitein-adjudant, die dan bij het veld-bataillon door een luitenant wordt vervangen. Zonder de brigade-bevelheb-

bers en andere hogere officieren, zou men bij de voorgestelde organisatie het volgende getal eigenlijke officieren hebben, die ook gedeeltelijk naar Indië gezonden kunnen worden:

12	majoors der linie-bataillons	44	majoors;
32	" " militie "		
12	kapiteins-adjudanten der linie		
32	" " " militie		
72	" der linie-kompagniën		
8	" " school-kompagniën	444	kapiteins;
64	" " flankeur- "		
128	" " center- "		
128	" " reserve- "		
72	luitenants bij de linie-kompagniën		
16	" " " school- "	280	luitenants;
66	" der flankeur- "		
128	" " center- "		

Daarbij voegende 8 kolonels of luitenant-kolonels als militie-brigade-kommandanten en 4 officieren van denzelfden rang bij de linie, bekomt men 56 hoofd-officieren, 444 kapiteins en 280 1e luitenants. Het getal 2e en onder-luitenants zou zeer gering zijn, namelijk:

144	bij de linie-kompagniën	te zamen 208.
64	" " flankeur "	

Na een paar jaren zouden de luitenants dus 1e luitenants zijn, en waarschijnlijk op 26 à 27 jaren kapitein. In verband met de dienst in Indië, zou ook het bereiken van den hoofd-officiersrang op 40jarigen leeftijd mogelijk zijn.

He getal militie-officieren zou zijn:

Bij 64 kompagniën flankeurs	64	te zamen
Bij 128 center-kompagniën	256	704 militie-
Bij 128 reserve "	384	officieren.

Bij verandering van woonplaats wordt de militie-officier niet (even als de schutter-officier thans) ontslagen, maar à la suite gevoerd in zijne oude woonplaats, en een nieuwe aangesteld. Op die' wijze, en ook door het aanstellen van eenige overkomplete honoraire officieren der militie, die aan de examens voldaan hebben, moet men trachten een paar honderd luitenants *over-compleet* te krijgen.

Met de aldus georganiseerde 400 kompagniën- linie en militie, versterkt door de in twee deelen te splitsen schutterij: de *actieve* of *mobiele*, en de *rustende*, moet het, bij voldoende inrigting der artillerie en der passieve middelen, mogelijk worden, de IJssel-linie tegen een overmagtigen vijand te beschermen, en een aanval op de kusten af te weren.

T. J. S.

VERVOLG

OP

DE NAAMLIJST DER LEDEN.

Aangenomen leden in de Vergaderingen van 30
November en 28 December 1866.

- Beyen, (A. F.) Kapitein bij het Reg. Grenadiers en Jagers.
Braams, (G. H.) Geëmployeerde bij de Staats-spoorwegen.
Braauw, (W. de) Commies bij den Raad van State.
Calkoen, (A.) Commies aan het Min. van Binn. Zaken.
Dumbar, (Mr. G.) Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
Fransen van de Putte, (J. D.) Lid van de Tweede Kamer der St.-G.
Gaade, (Mr. W.) Advokaat.
Gevers Deynoot, (Jhr. W. F.) Oud-Lid van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal.
Heide, (A. M. van der) 1^e Luit. bij het Reg. Gren. en Jagers.
Heim, (Jhr. Mr. H. J. van der) Lid van Gedeputeerde Staten.
Hingst, (S.) Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
Holsboer, (Mr. Ph. N.) Ambtenaar bij het Min. van Financiën.
Hubrecht, (W. H.) Aspirant-Ingenieur van de Waterstaat.
Hucht, (G. L. J. van der) Lid van de Tweede Kamer der Sta-
ten-Generaal.
Kien, (Mr. N. F. J.) Lid van de Tweede Kamer der Staten-Gener.
Klerk, (G. J. G.) Adviseur bij den aanleg der Staats-spoorwegen.
Kouwens, (A. C.) Oud-Officier der Schutterij.
Knoop, (A. F.) Majoor der Artillerie.
London. (J. F.)

Meuskens, (H. G.) 1^e Luit. bij het Reg. Grenadiers en Jagers.
 Netscher, (P. H.) Kapitein bij het Reg. Grenadiers en Jagers.
 Neve, (G. P. de) Luit.-Kolonel bij het O. I. leger.
 Pit. (Mr. A. M. N.)
 Plaat, (C. G. A.) 1^e Luit. der Inf. bij het Min. van Oorlog.
 Rochussen, (J. J.) Minister van Staat, Lid van de Tweede Kamer
 der Staten-Generaal.
 Rosenwald, (P. J.) Luit.-ter-Zee 1^e klasse.
 Schimmelpenninck van der Oije, (Mr. W. A. J. Baron) dienstd.
 Kamerheer van Z. M. den Koning.
 Verhuëll, (Jhr. H. C. A.) Majoor der Schutterij.
 Verkerk Pistorius, (Mr. W. A. P.) Referendaris bij het Min.
 van Financiën.
 Vrij, (Dr. J. E. de) Gepens. O. I. Ambtenaar.
 Zijl de Jong, (J. J. A. van) Kapitein der Art., bij het O. I. leger.

Amersfoort.

Kromhout, (D.) 2^e Luit. der Veld-Artillerie.

Amsterdam.

Bicker, (D.) Kolonel-Kommandant der Schutterij.
 Korndorfer, (J. J.) 1^e Luit. der Mariniers.
 Rahusen, (Mr. W.) Majoor der Schutterij.
 Someren Brand, (J. van) Majoor der Schutterij.

Arnhem.

Goes, (L. F. S. van der) 2^e Luit. bij het 1^e Reg. Infanterie.
 Limburg Stirum, (H. O. Graaf van) 2^e Luit. bij het 1^e Reg. Infanterie.
 Vorstman, (J. B.) 2^e Luit. bij het 1^e Reg. Infanterie.
 Willigen. (P. W. de)

Delft.

Beyma, (van) 2^e Luit. bij het 1^e Reg. Vesting-Artillerie.
 Dietz, (D. N.) 2^e Luit. bij het 4^e Reg. Infanterie.
 Gon Netscher, (A. D. van der) Oud-Officier der Marine.
 Löben Sels, 2^e Luit. bij het 1^e Reg. Vesting-Artillerie.
 Mekern, (F. J. W.) Kapitein bij het O. I. leger.
 Rappard, (van) 2^e Luit. der Art. bij het O. I. leger.
 Winkel, (te) 2^e Luit. bij het 3 Reg. Vest.-Art.
 Wijs, (de) 2^e Luit. der Artillerie bij het O. I. leger.

Dortrecht.

Kuyper, (W. C. F.) 1^e Luit. der Pontonniers.

Geertruidenberg.

Boombergen, (J. M.) 1^e Luit. bij het 5^e Reg. Infanterie.

Coets van Baggen, (J. C. L.) Gep. Luit.-Kolonel der Kavallerie.

Lecuwten, (C. van) 2^e Luit. bij het 5^e Reg. Infanterie.

Ort, (J. W. A.) Kapitein bij het 5^e Reg. Infanterie.

Gorinchem.

Begram, (W. G. M.) Lid van de Tweede Kamer der Stat.-Gen.

Knippe, (J.) 1^e Luit. der Infanterie.

Gouda.

Hell, (J. P.) Majoor bij het 4^e Reg. Infanterie.

Helms, 2^e Luit. bij het 4^e Reg. Infanterie.

Kraul, 1^e Luit.-Adjutant bij het 4^e Reg. Infanterie.

Temminck, Kapitein bij het 4^e Reg. Infanterie.

Haarlem.

Hinlopen, (F. C. D. M.) Ritmeester bij het 3^e Reg. Dragonders.

's Hertogenbosch.

Loeff, 2^e Luit. bij het 4^e Reg. Dragonders.

Heusden.

Verschoor, (R.) Kapitein der Artillerie.

Hoorn.

Eilbracht, (H.) Kapitein bij het 7^e Reg. Infanterie.

Roelants, (E.) 1^e Luitenant bij het 7^e Reg. Infanterie.

Kampen.

Sprengler, (Jhr. van) Rijks-ontvanger.

Leeuwarden.

Sitter, (M. de) 1^e Luit. bij het 8^e Reg. Infanterie.

Leyden.

Vries, (Dr. M. de) Hoogleeraar.

Maastricht.

Gilissen, (N. H. J.) 2^e Luit. bij het 2^e Reg. Infanterie.

Kok, (P. F. de) 2^e Luit. bij het 2^e Reg. Infanterie.

Mulder, (J. L.) 1^e Luit.-Adj. bij het 5^e Reg. Inf.

Vlam, (J.) 1^e Luit. bij het 5^e Reg. Inf.

Wal, (L. P. van der) 1^e Luit. bij het 5^e Reg. Inf.

Middelburg.

Reigersberg Versluys, (Jhr. A. W. van) 1^e Luit. der Infanterie.

Schiedam.

Roclants, (H. W.) Luit.-Kolonel, Kommandant der Schutterij.

Veenendaal.

Prins, 2^e Luit. bij het 5^e Reg. Dragonders.

Venlo.

Froger, (F. R.) 2^e Luit. der Veld-Artillerie.

Gransneb gen. Tengnagel, (Baron A. O. H.) Majoor der Kavallerie.

Hermesen, (C. L.) Ridmeester der Kavallerie.

Quarles van Ufford, (Jhr. L. C.) Luitenant der Kavallerie.

Sänger, (J. H. C.) Luitenant der Kavallerie.

Voorburg.

Blommenstein. (D. L. C. van)

Ketwich, (F. van) Gepens. Luit.-Kol. van het O. I. Loger.

Zuidlaren.

Heiden Reinestein, (Mr. L. Graaf van) Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Oost-Indië.

Bruinsma, (J. F. D.) 2^e Luit. der Infanterie.

Eras, (L. C.) Kapitein der Infanterie.

CORRESPONDENTEN.

Bergen op-Zoom: Meer, (A. van der) 1^e Luit. der Infanterie.

Haarlem: Hendriksen, (H.) Kapitein der Infanterie.

Leeuwarden: Andreae, (D. H. P.) Kapitein der Infanterie.

Utrecht: Prager, (B. J. F.) Kapitein der Infanterie.

Gouda: Perk, (P.) Kapitein der Infanterie.

Woerden: Pabst, (C. F.) Kapitein der Infanterie.